

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ІШУТІНА Олена Євгенівна

УДК 378.011.3-051:373.3]:004.9(043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
МЕДІАПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Дніпро – 2025

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Міністерство освіти і науки України.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
Іванчук Сабіна Айдинівна,
Дніпровський національний університет імені
Олеся Гончара (м. Дніпро),
в.о. завідувача кафедри педагогіки, дошкільної
та спеціальної освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Комар Ольга Анатоліївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини (м. Умань),
завідувач кафедри фахових методик та
інноваційних технологій у початковій школі;

доктор педагогічних наук, професор
Прошкін Володимир Вадимович,
Київський столичний університет імені Бориса
Грінченка (м. Київ), професор кафедри
математики і фізики.

Захист дисертації відбудеться 20 лютого 2025 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» за адресою: м. Дніпро, вул. Наукова, 13, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, навчальний корпус №9, ауд. 404.

З дисертацією та рефератом можна ознайомитися на сайті https://edu.forlan.org.ua/?page_id=203015 та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

С. М. Курінна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. З останніх десятиліть ХХ ст. Україна перебуває в процесі розбудови громадянського суспільства, утвердження демократичних цінностей, що відкриває шлях до гідної інтеграції серед європейської спільноти, сприяє відродженню української нації та закономірно ініціює трансформації в різних галузях життєдіяльності, включно з освітньою сферою. Реформаційні процеси в освіті зумовлюють нагальну потребу в педагогах новітнього покоління, які б поєднували високий рівень фахової компетентності та професійної культури з прагненням і готовністю працювати в інноваційному середовищі. Водночас майбутні вчителі мають вирізнятися розвиненими креативними здібностями, дослідницькими вміннями, духовно-моральними якостями, енциклопедичними знаннями, ініціативністю, конкурентоспроможністю на світовому рівні, вправністю у використанні інформаційних ресурсів та цифрових пристроїв, схильністю до рефлексивної практики й неперервного самовдосконалення, спроможністю виховувати молоде покоління, яке креативно і критично мислить, нетрадиційно розв'язує життєві ситуації, здатне ефективно адаптуватися до викликів сучасного світу, активно інтегруватися в суспільство знань і робити внесок у його розвиток.

Ці якості визначені як пріоритетні в нормативних освітніх документах, які впродовж останніх десятиліть були розроблені та впроваджені урядовими інституціями і які окреслюють стратегічні напрями розвитку сучасної освіти: «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013), «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр.» (2022); Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020); Концепція «Нова українська школа» (2016), «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» (2016); «Стратегія Міністерства культури та інформаційної політики України з розвитку медіаграмотності на період до 2026 р.»; Положення про сертифікацію педагогічних працівників (2018); «Державний стандарт початкової освіти» (2018), «Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (із дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), Стандарт вищої освіти України бакалаврського рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта (2021) та ін.

Концептуальні засади європейської інтеграції в освітньо-науковій сфері характеризуються системним впровадженням інноваційних нормативно-правових стратегій, що визначають магістральні напрями трансформації вітчизняного освітнього простору. Детермінантою означених процесів є комплекс директивних документів міжнародних інституцій, зокрема Ради Європи та Європейської Комісії, які, маючи переважно рекомендаційний характер, репрезентують концептуальні орієнтири модернізації соціокультурного середовища.

Наукова парадигма європейської освітньої політики представлена фундаментальними стратегічними документами, серед яких: «Цифрова адженда Європи» (Digital Agenda for Europe) (2010), «Стратегія розумного, сталого та

інклюзивного зростання» (Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth) (2010), «Рамка цифрової компетентності для громадян» (DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens) (2016), «Рамка цифрової компетентності педагога» (DigComEdu) (2018), «План дій щодо цифрової освіти» (Action Plan for Digital Education) (2020), «Європейський стандарт медіаграмотності» (European Media Literacy Standard) (2020), «Сприяння різноманіттю та інклюзії в школах Європи» (Promoting diversity and inclusion in schools in Europe) (2023), Стратегія освіти (2024–2030) «Насамперед учні: освіта для сьогоднішніх і завтрашніх демократичних суспільств» (Learners First : Education for Today’s and Tomorrow’s Democratic Societies) (2024).

Теоретико-методологічні засади медіаосвіти висвітлено в працях таких дослідників: О. Баришполець, Г. Головченко, І. Дичківська, Н. Духаніна, М. Коропатник, С. Кость, Г. Марченко, О. Набока, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятиник, Н. Приходькіна, І. Серебрянська, Т. Фурсикова, D. Buckingham, E. Sakmak, W. G. Christ, J. Fleming, M. Huda, L. A. Masterman, J. McDougall, M. McLuhén, H. Park, W. J. Potter, G. Tulodziecki, W. Weber, G. Wuycsens та ін., де схарактеризовано сутність і запропоновано дефініції основних понять; визначено цілі, завдання, методи й форми, концепції та напрями медіаосвіти тощо. Психолого-педагогічні аспекти медіаосвіти знайшли відображення в дослідженнях Т. Гурлевої, О. Ісаєнко, О. Набоки, Л. Найдьонової, С. Омельченко, Є. Підчасова, І. Субашкевич, Н. Чепелевої, Н. Череповської, T. Dame Adjín-Tettey, M. Figueras-Maz, M. Tezera, N. Unyial та ін. Технології та засоби медіаосвіти є предметом наукових розвідок Л. Блажко, О. Буйницької, В. Волинець, Н. Житеньової, С. Кізім, Н. Морзе, В. Прошкіна, С. Саяпіної, О. Соколюк, Л. Тимчук, І. Хижняк, F. W. Baker, J. A. Bateman, B.S. De Abreu, P. Lopes, J. Nagle, C. Nicolaou, E. Scarratt, L. Semali тощо.

Проблеми становлення і розвитку медіаосвіти на різних ланках освітньої системи досить широко висвітлені в дослідженнях учених: питання медіаосвіти дошкільників представлені в роботах О. Качури, І. Кузьми, О. Мальцевої, Ю. Семеняко, M. Cannon та ін.; імплементація медіаосвіти в підготовку учнів початкових класів у контексті реформи НУШ стала предметом наукових пошуків О. Антонової, О. Волошенюк, О. Волощенко, М. Горват, Г. Терещук, О. Козак, І. Кузьми, М. Кузьми-Качур, О. Линник, О. Мокрогуз, С. Паламар, І. Старагіної, І. Тараби, Г. Фальфушинської, О. Янкович та ін. Різні аспекти формування медіаграмотності та медіакультури дітей і молоді висвітлені в роботах К. Біницької, Т. Іванової, С. Ізбаш, В. Прошкіна, S. Blömeke, C. von Feilitzen, E. Herrero-Curiel, A. Pandian, R. Sari, J. T. Yosso та ін.

Питання компетентнісного підходу в медіаосвіті досліджують Д. Вербівський, Ю. Жукова, Н. Лашук, Я. Сікора, Н. Тілікіна, О. Усата, D. Aparicio González, S. Aufenanger, S. Füssel, K. P. Treumann, P. Verniers та ін. Проблема формування медіакомпетентності та медіаграмотності педагогів знайшла своє відображення в дослідженнях Т. Бешок, Г. Васяновича, Л. Герганова, С. Гергуль, Т. Гребеник, А. Гудими, Т. Іванової, С. Ізбаш, Ю. Казакова, І. Карпик, О. Кравчишиної, Г. Марченко, Л. Петрик, А. Плуґіної, І. Побережник, М. Попова, В. Стинської,

I. Толмачової, М. Федурко, Т. Фурсикової, Л. Хоружої, Л. Хмарної, О. Цюняк, К. Шворак, L. Botturi, V. Basilotta-Gómez-Pablos, С. Erdem, K Mackenzie, V. I. Marín, P. Mishra, A. Ramírez-García тощо.

Проведений науковий аналіз засвідчує, що наявні дослідження медіаосвітніх технологій у професійній підготовці фахівців, спрямовані на вивчення їхньої сутності, змісту, компонентів та функцій, мають безсумнівну наукову цінність. Водночас проблема формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів наразі не отримала комплексного системного розв'язання в науковій площині.

У контексті наукового пошуку ідентифіковано комплекс принципів методологічних *суперечностей*, що виникають між:

- процесами реформування вищої освіти, що зумовлені суспільними інноваціями, активізацією наукових ресурсів педагогічної школи, та відсутністю фундаментальних наукових розвідок у сфері теорії та практики формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів;
- вимогами до медіаграмотності та критичного мислення здобувачів початкової освіти, що дедалі підвищуються, і недостатньою підготовленістю вчителів початкових класів до впровадження медіаосвітніх практик в освітній процес;
- об'єктивною необхідністю розвитку медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів та дефіцитом науково обґрунтованих підходів до створення цілісної системи її формування в процесі професійної підготовки;
- необхідністю формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у ЗВО та недостатнім рівнем навчально-методичного забезпечення для ефективного реалізації означеного процесу;
- європейськими та світовими тенденціями до розвитку медіаосвіти та повільним упровадженням кращих міжнародних практик у підготовці вчителів в Україні.

Ураховуючи необхідність вирішення суперечностей між практичними потребами в галузі початкової та вищої освіти й недостатньо розробленими науковими, теоретико-методологічними й методичними основами формування медіапедагогічної компетентності педагогів, було встановлено, що в умовах традиційної організації професійної підготовки вчителів початкових класів цей процес відбувається стихійно та має суттєві недоліки. Такі обставини призводять до недостатньої готовності випускників педагогічних ЗВО інтегрувати медіаосвітній компонент в освітній процес початкової школи, що, своєю чергою, потребує відповідного реагування з боку системи вищої педагогічної освіти.

Об'єктивна потреба та соціальна значущість якісної підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, а також актуальність вирішення окреслених суперечностей визначили вибір та актуальність теми дослідження – **«Теоретичні і методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами. Робота проводилася в межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний

університет» як складова дослідження комплексної наукової теми «Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти» (номер державної реєстрації 0115U003313), а також у межах реалізації проєкту «Європейські практики медіаосвіти» (101085162 – EUPinMed – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) за напрямом Jean Monnet Module програми Erasmus+.

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 8 від 30.06.2020 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта.

Предмет дослідження – науково-методична система формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах формальної та неформальної освіти.

Мета дослідження полягає в розробленні, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах формальної та неформальної освіти.

Відповідно до предмета і мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Здійснити понятійно-термінологічний аналіз концептів медіаосвітнього поля, класифікувати поняття за тематичною ознакою і встановити ієрархічні зв'язки між ними.

2. Дослідити роль і значення медіаосвіти як актуального компонента реформи «Нова українська школа», визначити особливості її впровадження на рівнях початкової та вищої освіти; вивчити сучасний стан і тенденції розвитку медіапедагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні та іноземних країнах.

3. Обґрунтувати поняття «медіапедагогічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів», визначити його сутнісні та структурні характеристики, а також окреслити місце і значення цього феномену в контексті компетентнісної парадигми професійної діяльності вчителя початкових класів.

4. Схарактеризувати методологічні підходи і методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у межах формальної університетської освітньої програми та неформальної освіти.

5. Розробити й теоретично обґрунтувати науково-методичну систему формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, схарактеризувати її структуру, зміст та кореляцію компонентів.

6. Сформулювати педагогічні умови ефективності науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, обґрунтувати їх доцільність, розкрити сутність та шляхи реалізації в умовах експериментального навчання.

7. Дослідити сучасний стан розвитку медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів за традиційних умов професійної освіти, узагальнити ключові недоліки цього процесу, визначити етапи та методику реалізації науково-методичної системи, організувати експериментальне навчання, перевірити

ефективність науково-методичної системи та проаналізувати результати її впровадження.

Концепція дослідження базується на оновленні професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, зумовленому впливом освітніх інновацій ХХІ ст., зокрема реформою НУШ та вимогами інформаційного медіатизованого суспільства до професійної компетентності фахівців у галузі початкової освіти. У центрі уваги дослідження – формування медіапедагогічної компетентності вчителів початкових класів, що стало запорукою їхньої успішної інтеграції в освітній простір НУШ на рівні сучасного професіонала. З огляду на це, фахова підготовка майбутнього вчителя початкових класів потребує змістових і методичних змін стосовно кореляції складників освітнього процесу з більшістю дисциплін базової, психолого-педагогічної та фахової підготовки. Концепція дослідження ґрунтується на взаємодії методологічного, теоретичного й технологічного концептів.

Методологічний концепт включає методологічні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, об'єднані у дві групи підходів: універсальні для сучасних досліджень у педагогічній галузі (системний, компетентнісний, діяльнісний, полісуб'єктний, культурологічний) та специфічні для процесу формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (аксіологічний, холістичний, інтегративний, інтермедійний, інформаційно-семіотичний, середовищний, ресурсний).

Реалізація методологічного концепту інтегрована в усі компоненти науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. У концептуально-методологічній підсистемі це відбивається у визначенні провідної ідеї, формулюванні мети й завдань дослідження. У змістовій підсистемі методологічний концепт знаходить відображення в обґрунтуванні педагогічних умов, структурних характеристик медіапедагогічної компетентності, а також у розробці навчально-методичного забезпечення. Технологічна підсистема забезпечує зв'язок між формами та методами навчання, які застосовуються для досягнення освітніх цілей. У результативно-оцінній підсистемі методологічний підхід проявляється у формуванні критеріїв і визначенні рівнів розвитку медіапедагогічної компетентності. Взаємодія та поєднання різних методологічних підходів є базисом для розробки кожного структурного елемента науково-методичної системи.

Теоретичний концепт охоплює теоретичні основи, які забезпечують наукову обґрунтованість дослідження, релевантність отриманих результатів і можливість їх апробації. Побудова теоретичного концепту спирається на дослідження сучасних науковців у сфері освітніх інновацій, їх ключових характеристик і тематичних напрямів, а також на положення Концепції НУШ, особливості змісту й структури медіаосвіти та медіапедагогіки. Теоретичний концепт є основою для формувального етапу експериментального дослідження, а його положення інтегровані в освітній контент для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти.

Технологічний концепт відображає процесуальний механізм впровадження науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів і забезпечується:

– оновленням змісту освітніх компонентів підготовки майбутніх учителів початкових класів, зокрема курсів «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»», «Методика навчання української мови», «Дитяча література з методикою навчання літературного читання», «Методика навчання освітньої галузі «Математика»», «Методика навчання освітніх галузей «Природознавство», «Суспільствознавство»», «Основи валеології з методикою навчання основ здоров'я», «Трудове навчання (практикум із методикою)», «Методика навчання інформатики» підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, навчальних дисциплін професійної спрямованості «Педагогіка», «Психологія педагогічна», «Вступ до спеціальності»; розробленням та запровадженням навчального курсу «Медіапедагогіка початкової школи», дистанційного курсу «Європейські медіаосвітні студії» розміщеного в LMS-платформі Moodle, що дозволяє забезпечити системність, послідовність і комплексність у формуванні медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів;

– розробленням та застосуванням тулкіта «Впровадження медіаосвітніх практик ЄС у підготовку вчителів», який об'єднує дидактичні матеріали та цифрові освітні ресурси (презентації, інтерактивні плакати, схеми, ментальні карти тощо), що охоплюють зміст, методи та прийоми формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів;

– визначенням педагогічних умов формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, серед яких: системне застосування медіапродуктів в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів; комплексна інтеграція медіапедагогіки в освітню програму: наскрізне впровадження та спеціалізований курс; моніторинг сформованості медіапедагогічної компетентності упродовж процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; паралельний розвиток медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей майбутнього вчителя початкових класів; системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів, спрямованих на опанування кращих європейських практик медіаосвіти;

– виокремленням комплексу методів формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, серед яких едукативні (віртуальний клас, методи СЕЕН, мікровикладання, аналіз педагогічних ситуацій, евристична бесіда, логікосеміотичні моделі тощо), дослідницькі (моделювання, метод проєктів, кейс-метод, дослідження і створення медіапродуктів, портфоліо, вебквести тощо) та колаборативні (дебати, дискусія, колективне обговорення медіапродуктів, створення медіапродуктів, ділові ігри, синектика, взаємонавчання, взаєморефлексія тощо).

Практична реалізація теоретично обґрунтованої та розробленої науково-методичної системи формування цифрової медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів передбачає дотримання відповідних етапів: медіакомпетентнісний етап (1 курс), медіадидактичний етап (2 курс), медіавиховний етап (3 курс), медіапедагогічний етап (4 курс). Кінцевим результатом її впровадження в освітній процес є підвищення рівня медіапедагогічної компетентності майбутніх

фахівців спеціальності 013 Початкова освіта як визначального чинника їхнього професійного розвитку на сучасному етапі медіатизації освіти.

Методи дослідження: *теоретичні* – понятійно-термінологічний аналіз концептів медіаосвітнього поля; системний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної та іншої наукової літератури, пов'язаної з проблемами професійної, медіаосвітньої і медіапедагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів; вивчення навчально-методичної та інструктивно-нормативної документації НУШ для визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, характеристики медіаосвітньої інтеграції в предмети початкової ланки освіти та ін.; моделювання для розроблення науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів;

емпіричні – структуроване спостереження за освітнім процесом у закладах вищої освіти, у яких проводиться підготовка за бакалаврським рівнем вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта, бесіди зі здобувачами освіти, викладачами закладів вищої освіти, учителями початкових класів НУШ; анкетування, спрямоване на діагностику мотиваційно-ціннісного критерію медіапедагогічної компетентності здобувачів вищої освіти; метод тестування для вимірювання когнітивного критерію; метод квазіпрофесійної діяльності для вимірювання операційно-діяльнісного критерію; метод експертного оцінювання для діагностування особистісного критерію медіапедагогічної компетентності та результатів формувального експерименту; педагогічний експеримент;

математичні – статистичні методи аналізу здобутих даних, реалізовані з використанням програмних засобів MS Excel та модуля «Статистика» навчального середовища Moodle; реєстрування; ранжування; кількісне й атрибутивне групування результатів; шкалування, метод сумарних оцінок (шкала Лайкерта), показники середнього арифметичного, стандартного відхилення – для обчислення рівня розвитку мотиваційно-ціннісного критерію медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів; для порівняння середніх значень рівнів сформованості медіапедагогічної компетентності у контрольних та експериментальних групах застосовувався t-критерій Стьюдента; для аналізу і порівняння частотних розподілів у контрольному експерименті використовувався критерій Пірсона тощо.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

- *уперше* розроблено й теоретично обґрунтовано науково-методичну систему формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів як цілісний ієрархічний взаємозв'язок та взаємодію концептуально-методологічної, змістової, технологічної та результативно-оцінної підсистем, спрямовані на задоволення вимог сучасного суспільства до підготовки педагогів в умовах реформування освітньої системи і об'єднані спільною метою розвитку в майбутніх учителів початкових класів професійного новоутворення, що забезпечить їм якісну інтеграцію медіаосвітнього компонента в предмети початкової школи; визначено педагогічні умови ефективності науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: системне застосування медіапродуктів в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів

початкових класів; комплексна інтеграція медіапедагогіки в освітню програму: наскрізне впровадження та спеціалізований курс; моніторинг сформованості медіапедагогічної компетентності упродовж процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; паралельний розвиток медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей майбутнього вчителя початкових класів; системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів, спрямованих на опанування кращих європейських практик медіаосвіти; апробовано й експериментально перевірено їх на практиці; сформульовано визначення й обґрунтовано структуру поняття «медіапедагогічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів» у єдності таких компонентів: медіакомпетентність, медіадидактична і медіавиховна компетентності; розроблено й експериментально перевірено авторську методику діагностики медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, що ґрунтувалася на використанні кваліметричної моделі емпіричного дослідження;

- *уточнено*: предметно-ієрархічну кореляцію понять: «медіа», «масмедіа», «цифрові медіа», «медіатизація», «медіаконвергенція», «кросмедіа», «трансмедіа», «медіапродукт», «медіатекст», «медіапедагогіка», «медіадидактика», «медіавиховання», «медіаосвіта», «медіакультура», «медіакомпетентність», «медіаграмотність»; специфічні принципи формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (критичної взаємодії з медіапродуктами, креативності, технологічності, естетичності, етичності, інтерактивності, проблемного викладу матеріалу, гнучкості і варіативності навчального контенту, практичної спрямованості, толерантності і педагогічного партнерства); методи формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (едукаційні, дослідницькі, колаборативні); критерії вимірювання рівня сформованості медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів з відповідними показниками: мотиваційно-ціннісний, когнітивний; операційно-діяльнісний, особистісний;

- *удосконалено* форми і методи професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 013 Початкова освіта з використанням медіапродуктів; діагностичний інструментарій вимірювання сформованості медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів;

- *подальшого розвитку* набули уявлення про: методологічні підходи до формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів з урахуванням специфіки їхньої професійної діяльності та застосуванням медіапродуктів; модернізацію підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах медіатизації освіти.

Практичне значення дослідження визначається розробленням і впровадженням у практику роботи закладів вищої освіти науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Для забезпечення цього процесу в освітньому процесі ЗВО можуть застосовуватися такі складники навчально-методичного супроводу:

- силабуси та робочі програми обов'язкових освітніх компонентів освітньої програми бакалаврського рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта

«Медіакомпетентність учителя початкових класів», «Медіапедагогіка початкової школи», розроблені для забезпечення системного підходу до комплексного формування складників медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів;

- силабус курсу «Європейські медіаосвітні студії», що має на меті ознайомлення здобувачів освіти з передовим європейським досвідом у галузі медіаосвіти та імплементацію кращих практик у вітчизняній освітній простір;

- дистанційні курси зазначених дисциплін, створені з метою надання теоретичних знань та практичних навичок організації медіаосвітньої діяльності;

- тулкіт «Упровадження європейських медіаосвітніх практик у підготовку вчителів», що являє собою інноваційний інструментарій (теоретичні і методичні аспекти в поєднанні з цифровими освітніми ресурсами малої форми) для ефективної інтеграції європейського досвіду медіаосвіти у процес професійної підготовки педагогічних кадрів;

- інтерактивне лото «Інтерграйко. Медіаграмотність», що розроблене як дидактичний засіб для формування медіаграмотності через ігрову діяльність, що особливо актуально для роботи зі здобувачами початкової освіти, а також для формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у квазіпрофесійній діяльності.

Розроблені теоретичні положення, узагальнення й висновки дисертації, навчально-методичні посібники можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти, учителями-практиками, науковцями для подальшої реалізації теоретичних і методичних засад в галузі медіапедагогіки та фахової підготовки вчителів початкової школи; у системі післядипломної педагогічної освіти для створення дистанційних курсів; з метою розроблення програм підвищення кваліфікації для різних категорій педагогічних працівників; для проведення науково-методичних семінарів, тренінгів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти України: Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 01-10-470 від 20.06.2024 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г Короленка (довідка № 2942/01-54/17 від 04.05.2024 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 43/1–н від 20.09.2024 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 259/2 від 06.06.2024 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка №06/27-1 від 05.06.2024 р.), Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» (довідка № 704 від 10.06.2024 р.).

Особистий внесок здобувача в роботах, опублікованих у співавторстві полягає в: аналізі груп методів інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу [6]; аналізі філософського діалогу як методу формування професійних компетентностей, зокрема й медіапедагогічної, майбутніх учителів початкових класів [7]; дослідженні ролі самостійної та позааудиторної роботи студентів із

застосуванням засобів електронної лінгвометодики, що розвиває в майбутніх учителів початкової школи навчальні та науково-дослідницькі якості, аналізі класифікації методів навчання мовних і лінгвометодичних дисциплін [8]; аналізі структури міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів [9]; описі технічних характеристик дистанційного курсу та основних форм цифрової комунікації [10]; аналізі розбіжностей у визначенні феномена медіаосвіти в доробку українських і закордонних науковців у контексті професійно-педагогічного дискурсу [11]; висвітленні досвіду університетів-учасників проекту з розбудови демократичного освітнього простору в закладах вищої освіти [13]; аналізі ролі і можливостей використання різних типів медіатекстів на уроках мовно-літературної освітньої галузі з метою формування медіаграмотності учнів початкової школи [14]; характеристиці структури цифрового порталу «Початкова школа: навчання впродовж життя», висвітлено зміст і призначення окремих його вкладок, розроблених і розміщених на порталі цифрових освітніх ресурсів [15]; обґрунтуванні переваги використання технології віртуальної реальності та графічних наративів і коміксів під час підготовки майбутніх учителів початкових класів [16]; визначенні загальних підходів до структурування змісту дистанційних навчальних курсів, розрізнення специфічних методів дистанційного навчання в медіаосвітньому середовищі [19]; аналізі наукових джерел та нормативно-правових документів для з'ясування сутності й сучасного тлумачення поняття «медіаінформаційна грамотність», характеристиці низки масових відкритих онлайн-курсів з медіаграмотності [20]; аналізі сутності і структури поняття «інфомедійна грамотність здобувачів початкової освіти» [21]; дослідженні напрямів використання електронних навчальних засобів (розроблення і застосування е-тренажеру; упровадження дистанційних курсів; робота в електронних сервісах, опанування програм для створення інфографіки) у підготовці майбутніх учителів початкових класів [23]; аналізі основних функціональних особливостей цифрового освітнього середовища нового типу [24]; висвітленні використання праксеологічного підходу для формування успішного педагогічного досвіду майбутніх учителів початкових класів як під час навчання у ЗВО, так і під час проходження практичної підготовки [25]; характеристиці методологічних підходів до створення курсу з розвитку міжкультурної комунікації майбутніх учителів початкових класів [26]; дослідженні особливостей організації і можливостей використання каналів онлайн і офлайн медіакомунікації та моделюванні взаємозв'язку між офлайн та онлайн каналами медіакомунікації [27]; аналізі структури і особливостей дистанційних курсів і медіаресурсів для підготовки вчителів [28]; дослідженні ефективності впровадження цифрового освітнього порталу як медіаосвітнього середовища підготовки вчителів початкових класів [29]; аналізі методів роботи з подолання стереотипів і упереджень під час професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів [37]; аналізі методів та прийомів формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти [41]; розробленні дидактичних матеріалів та вправ для вивчення основ міжособистісної комунікації, укладання глосарія [51]; розробленні структури видання, описі структури та вимог щодо оформлення кваліфікаційних робіт, укладанні переліку тем кваліфікаційних робіт [52]; напрацюванні практичних матеріалів для проведення

семінару, ярмарку ідей, круглого столу, зустрічі у форматі акваріум з проблем міжкультурної комунікації та мережевої взаємодії молоді [53]; розробленні дидактичних матеріалів щодо медіаосвіти в системі соціальних комунікацій, медіаосвітніх практик підготовки вчителів початкових класів, укладання глосарія медіаосвітніх термінів [55].

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні та практичні результати проведеного дослідження, а також концептуальні положення й загальні висновки були представлені у вигляді доповідей на різного рівня конференціях, форумах, симпозіумах, семінарах, зокрема на таких:

– *Міжнародних*: «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» (Суми, 2021), 2021 IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST) (Нур-Султан, Казахстан, 2021) «Цифровий освітній простір: українсько-польський досвід» (Слов'янськ – Жешув, 2021), Virtual International Conference on Teaching and Learning Democracy in Primary School and in Teacher Education (Драммен, Норвегія, 2021), «Євросоюз як глобальний актор» (Глухів, 2021), «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ – Хмельницький, 2022), «Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри» (Івано-Франківськ, 2022), «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2022, 2023), «Професіоналізм педагога в умовах європейських цифрових інновацій» (Слов'янськ – Дніпро, 2023), «Сучасна освіта в умовах глобалізованого світу: реалії, виклики, перспективи» (Чернігів, 2024), «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, 2019 – 2024);

– *Всеукраїнських*: «Інформаційні технології в професійній діяльності» (Рівне, 2019), «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті» (Черкаси, 2019, 2020), «Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти» (Чернігів, 2021), «Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці» (Київ, 2021), «Психолого-педагогічні аспекти творчості Василя Стефаника (до 150-річчя від дня народження)» (Івано-Франківськ, 2021), «Інноваційний розвиток позашкільної освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»» (Київ, 2021), «Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті Української Хартії вільної людини» (Тернопіль, 2022), «Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції» (Суми, 2022), «Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи» (Умань, 2023), «Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: доба нестійкої інституційності» (Дніпро, 2023), «Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології» (Умань, 2024), «Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України» (Київ, 2024), «Інфомедійна грамотність: виклики і стратегії розвитку в епоху цифровізації» (Суми – Київ, 2024).

Матеріали дисертаційної роботи додатково доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і практики початкової освіти, кафедри педагогіки вищої

школи, науково-методичних семінарах факультету початкової, технологічної та професійної освіти, а також на засіданнях ученої ради ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (2019–2024 рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційної праці відображено в 55 наукових і навчально-методичних публікаціях автора (29 – одноосібних), із яких: 4 монографії (1 – одноосібна, 3 – колективні); 4 навчально-методичних посібники; 18 статей у провідних фахових наукових виданнях України; 7 статей у періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Web of Science і Scopus; 23 публікації в інших виданнях, збірниках наукових праць.

Кандидатську дисертацію з теми «Формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів української мови в процесі фахової підготовки» за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти захищено в 2017 році в спеціалізованій ученій раді Д 12.112.01 ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (619 найменувань, з них – 141 іноземною мовою), 11 додатків на 84 сторінках. Робота містить 23 таблиці та 51 рисунок. Загальний обсяг дисертації становить 588 сторінок, основний текст викладено на 388 сторінках рукопису.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, схарактеризовано об'єкт, предмет, мету, завдання, описано методи та концепцію дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, окреслено особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, надано інформацію щодо структури та обсягу дисертації.

У першому розділі – **«Теоретико-практичні засади медіаосвіти майбутніх учителів початкових класів»** – досліджено понятійно-термінологічний апарат медіаосвітнього поля, проаналізовано стан впровадження медіаосвіти в контексті реформи «Нова українська школа», здійснено порівняльний аналіз особливостей медіаосвіти та медіапедагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні та світі.

Результати вивчення нормативних документів, філософських, психолого-педагогічних, медіазнавчих наукових і методичних праць (Ю. Алексеєнко, О. Баришполець, О. Бескорса, Л. Гаврілова, М. Герасимович, С. Гончарук, Д. Дергач, Н. Зражевська, Л. Кардаш, Т. Купрій, К. Нагорна, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Г. Сарміна, І. Тараба, Л. Тимчук, Т. Фурсикова, І. Шевирьова, А. Шурипа, W. I. A. Barry, J. A. Bateman, W. G. Christ, K. Drotner, A. Nepp, H. Jenkins, R. Kendlbacher, M. McLuhan, M. Wong та ін.) засвідчують, що попри значну кількість досліджень, пов'язаних із медіаосвітою, понятійно-термінологічний апарат цього поля досліджень наразі не було систематизовано. У процесі наукового пошуку було уточнено й адаптовано під потреби дослідження визначення таких понять: «медіа», «масмедіа», «цифрові медіа», «медіатизація», «медіаконвергенція», «кросмедіа»,

«трансмедіа», «медіапродукт», «медіатекст», «медіапедагогіка», «медіадидактика», «медіавиховання», «медіаосвіта», «медіакультура», «медіакомпетентність», «медіаграмотність». Аналіз зазначених понять тематичного поля «медіа» дозволив узагальнити їх за тематичними групами: 1) базові («медіа», «масмедіа», «цифрові медіа», «медіатизація», «медіаконвергенція», «кросмедіа», «трансмедіа»); 2) ресурсні («медіапродукт», «медіатекст»); 3) освітньо-процесуальні («медіапедагогіка», «медіадидактика», «медіавиховання», «медіаосвіта»); 4) освітньо-результативні («медіакультура», «медіакомпетентність», «медіаграмотність»).

Визначено, що група базових понять є фундаментом для всіх інших груп, ресурсні поняття визначають зміст та форму медіапродуктів, освітньо-процесуальні поняття описують навчання, а освітньо-результативні – відображають кінцеву мету медіаосвіти. Усередині груп прослідковуються певні ієрархічні зв'язки: обґрунтовано, що найширшим та найзагальнішим у групі базових понять є «медіа», яке охоплює всі засоби масової комунікації та інформації; «масмедіа» та «цифрові медіа» є підвидами медіа, що описують традиційні та новітні форми відповідно; медіатизація є процесом, пов'язаним із розвитком та впливом медіа, а «медіаконвергенція», «кросмедіа» та «трансмедіа» описують більш специфічні явища, що виникають внаслідок медіатизації та розвитку цифрових медіа.

Група ресурсних понять представлена двома концептами, при чому «медіапродукт» є ширшим поняттям, що охоплює різноманітні форми медіаконтенту, а «медіатекст» визначено як один із видів медіапродукту. Поміж освітньо-процесуальних понять найбільш загальним є поняття «медіаосвіта», яке пов'язане з поняттям «медіапедагогіка», що відповідно вміщує в себе медіадидактику і медіавиховання. У групі освітньо-результативні понять концепт «медіакультура» є найвищим рівнем вияву результату медіаосвіти, вміщуючи в себе послідовно медіакомпетентність і медіаграмотність.

Ґрунтовний аналіз нормативно-правових документів дозволив встановити, що формування медіаграмотності та медіакомпетентності здобувачів початкової освіти є наскрізною темою, органічно інтегрованою в усі освітні галузі відповідно до нормативних документів: у значному обсязі це закладено в законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державному стандарті початкової освіти, Типових освітніх програмах початкової школи. Від учителя початкових класів вимагається постійне впровадження медіаосвіти на уроках з усіх освітніх галузей, але насамперед – на уроках мовно-літературної, інформатичної, мистецької, громадянської та історичної галузей.

За результатами аналізу інтеграції медіаосвітнього компонента в підручниках для початкової школи встановлено наявність певних спроб упровадження медіаосвітніх елементів, проте виявлено їх недостатню системність та фрагментарність. Констатовано нерівномірність представлення медіаосвітніх завдань у різних освітніх галузях: якщо в мовно-літературній, інформатичній та мистецькій галузях спостерігається достатня насиченість матеріалами для формування медіаграмотності, то в математичній та природничій галузях зафіксовано лише поодинокі випадки інтеграції медіаосвітнього контенту, що не відповідає вимогам нормативних документів щодо наскрізної імплементації медіаосвіти.

Виявлена ситуація зумовлює необхідність самостійного розроблення вчителями додаткових медіаосвітніх завдань для забезпечення досягнення визначених результатів навчання. Хоча певною мірою цю проблему нівелюють наявні навчально-методичні посібники з інтеграції медіаосвіти, очевидною є потреба комплексного розв'язання питання через удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Аргументовано доцільність упровадження медіапедагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів або як окремого освітнього компонента, або шляхом інтеграції відповідних змістових модулів у фахові методики початкової освіти.

Аналіз нормативних документів європейських країн (Великої Британії, Франції, Німеччини, Австрії тощо) у сфері медіаосвіти та проведені аналогії з вітчизняними нормативно-правовими документами свідчать, що Україна рухається в одному руслі із загальноєвропейськими тенденціями, визнаючи пріоритетність впровадження медіаосвіти в контексті сучасних викликів і потреб суспільства. Зауважено, що в багатьох іноземних країнах медіаосвіта і медіапедагогіка є невід'ємною складовою національних навчальних програм і стратегій підготовки вчителів. Вона інтегрована у вигляді окремих обов'язкових чи вибіркових курсів, або розподілена між різними навчальними предметами, при цьому ЗВО надається певна гнучкість у її реалізації.

Аналіз 40 освітніх програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта, що реалізуються в ЗВО України, переконливо довів, що медіаосвітній і медіапедагогічний компоненти у підготовці майбутніх учителів початкових класів перебувають на стадії становлення. У більшості ЗВО запроваджено вибіркові курси з цієї тематики, проте включення медіаосвіти до обов'язкових компонентів освітніх програм із спеціальності 013 «Початкова освіта» наразі є поодиноким явищем. Зазначене вище обґрунтовує необхідність системної інтеграції медіапедагогічного компонента в професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів.

У другому розділі – **«Методологічний та методичний контексти формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів»** – на основі аналізу наукових розвідок вітчизняних (Т. Бешок, Г. Васянович, Л. Герганов, С. Гергуль, Т. Гребеник, А. Гудима, Т. Іванової, С. Ізбаш, Ю. Казаков, О. Кравчишина, Г. Марченко, К. Овсянникова, Л. Петрик, А. Плугіна, І. Побережник, М. Попов, В. Стинська, І. Толмачова, М. Федурко, Т. Фурсикова, Л. Хмарна, О. Цюняк, К. Шворак та ін.) та зарубіжних (D. Baake, S. Blömeke, L. Botturi, V. Basilotta-Gómez-Pablos, C. Erdem, K Mackenzie, V. I. Marín, P. Mishra, A. Ramírez-García, M. Rohs та ін.) учених, дефінітивного аналізу понять «компетентність», «медіакомпетентність», «медіапедагогічна компетентність», аналізу особливостей професійної діяльності вчителів початкових класів поняття *«медіапедагогічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів»* було схарактеризовано як метапредметний компонент професійної компетентності сучасного вчителя початкових класів, що становить інтегровану здатність педагога ефективно здійснювати освітній процес у початковій школі та в умовах неформальної освіти на засадах критичного осмислення медіаконтенту, дотримання етичних норм медіаспоживання та медіаторчості, створення безпечного медіаосвітнього

середовища, що передбачає цілеспрямоване і методично виважене застосування різноманітних медіаресурсів та медіадидактичних підходів у навчанні, вихованні й розвитку здобувачів початкової освіти.

За результатами аналізу структурно-компонентного складу досліджуваного феномена встановлено, що медіапедагогічна компетентність учителя початкових класів увиразнюється в трьох основних компонентах:

– *медіакомпетентності* (прагнення ефективно взаємодіяти з медіапродуктами: систематичне використання медіапродуктів для реалізації особистих інтересів; ціннісне ставлення до якості медіапродуктів; здатність оцінити загальну естетичність і дизайн медіапродукту, його емоційний вплив на реципієнта; бажання до саморозвитку та навчання впродовж життя із застосування медіапродуктів та медіазасобів; знання концептів медіаосвітнього поля – знання сутності та розуміння кореляційного зв'язку між поняттями різних груп, їх функції, вплив, медіапедагогічні технології тощо; критичне мислення: здатність аналізувати та оцінювати вірогідність інформації в медіапродуктах; знання різних способів перевірки релевантності інформації в них; уміння критично аналізувати, інтерпретувати медіатексти різних видів і жанрів; креативність: здатність створювати якісні медіапродукти різних форматів, генерувати нові ідеї під час їх розроблення, брати участь у колегіальній медіаторчості; технологічні ЗУ: здатність вправно користуватися усіма різновидами медіазасобів; уміння оцінювати технічні та програмні засоби, використовувати стандартні додатки; проектувати й створювати медіапродукти різних видів, застосовуючи інструментальні програмні засоби; створювати інтернет-ресурси освітнього призначення);

– *медіадидактичній компетентності* (прагнення використовувати медіапродукти в освітньому процесі: усвідомлення значущості використання медіапродуктів в освітньому процесі, прагнення до медіадидактичної творчості, знання дидактичних можливостей різних видів медіа, особливостей медіасприйняття учнів початкових класів; спрямованість на формування медіаграмотності учнів початкової школи: підготовка учнів до активної, ефективної та безпечної взаємодії з інформаційним середовищем сучасного медіапростору, виховання соціальної та технологічної відповідальності, поваги до різноманітності культур та етичних норм в умовах міжкультурної комунікації; психолого-педагогічні ЗУ: знання про закономірності впливу медіапродуктів на загальноінтелектуальний розвиток учнів початкової школи, формування в них критичного мислення, творчих здібностей; уміння організовувати різні види навчальної діяльності з медіапродуктами на уроках; уміння організувати обговорення змісту та форми медіапродуктів з метою керованого впливу на учнів; методичні ЗУ: знання структури, відмінностей, етапів формування та засоби діагностики медіаграмотності та медіакомпетентності учнів початкової школи; знання інтегрованих методів і прийомів застосування медіапродуктів на уроках з різних галузей початкової школи; уміння враховувати специфіку навчального предмета під час формування медіаграмотності учнів початкової школи; уміння визначати зміст медіанавчання, розробляти нові способи використання медіапродуктів та медіазасобів у освітньому процесі; уміння медіатизувати освітній процес, оцінюючи вплив застосування медіапродуктів та медіазасобів на досягнення

цілей навчання та особливості сприйняття учнями медіатекстів різних видів; уміння організувати інтерактивну взаємодію учнів із медіапродуктами);

– *медіавиховній компетентності* (акмеологічні прагнення: формувати в учнів системи цінностей засобами медіапродуктів у позаурочній, позашкільній роботі, в умовах неформальної освіти; сприяти розвитку автономності особистості учнів початкової школи від впливу медіапродуктів; бажання розробляти та реалізовувати позаурочні та позашкільні медіаосвітні заходи; колаборативні ЗУ: уміння організувати ефективну соціальну взаємодію (медіатизований діалог) з усіма учасниками освітнього процесу (учнями, їхніми батьками, колегами, адміністрацією, залученими фахівцями тощо); володіння різними комунікативними стратегіями медіатизованого спілкування; навички СЕЕН: створювати атмосферу психологічного комфорту під час використання медіапродуктів у позаурочній, позашкільній роботі, в умовах неформальної освіти; розвивати емоційний інтелект учнів засобами медіапродуктів, їхні естетичні смаки; забезпечувати інтерактивне спілкування учнів й отримання ними задоволення від застосування та створення медіапродуктів у позаурочній, позашкільній роботі, в умовах неформальної освіти; рефлексивні уміння: рефлексія і коригування власної медіапедагогічної діяльності, діагностування рівня розвитку медіапедагогічної компетентності (власної та інших)).

Процес формування медіапедагогічної компетентності у майбутніх учителів початкових класів характеризується комплексністю та міждисциплінарністю, що зумовлює залучення широкого спектра освітніх галузей. Це визначає різноманітність компетентностей та очікуваних результатів навчання здобувачів вищої педагогічної освіти. У контексті методологічного концепту дослідження виокремлено дві основні групи *методологічних підходів*: універсальні, базові для підготовки вчителів початкових класів (системний, компетентнісний, діяльнісний, полісуб'єктний, культурологічний) і специфічні, які є визначальними для процесу формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (аксіологічний, холістичний, інтегративний, інтермедійний, інформаційно-семіотичний, середовищний, ресурсний).

Аналіз наукової і методичної джерельної бази дозволив окреслити основні методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, які передбачають залучення різноманітних форм і методів навчання як у межах формальної університетської освітньої програми (лекційні та практичні заняття, виробнича практика, аналіз кейсів, створення медійних продуктів, проєктна діяльність), так і в межах неформальної освіти (тренінги, онлайн-курси, стажування, проєкти, конкурси). Важливим є дотримання як *загальнодидактичних принципів* (свідомості й активності; наочності; систематичності і послідовності; міцності знань; доступності; науковості), так і *специфічних принципів*, характерних для медіапедагогічної підготовки вчителів початкових класів (принципи критичної взаємодії з медіапродуктами, креативності, технологічності, естетичності, етичності, проблемного викладу матеріалу, гнучкості і варіативності, практичної спрямованості, толерантності і педагогічного партнерства). Ефективність формування медіапедагогічної компетентності забезпечується поєднанням теоретичного опанування засад медіапедагогіки та медіаграмотності з практичним застосуванням

медіатехнологій у початковій школі за допомогою системи едукаційних, дослідницьких та колаборативних методів навчання.

У третьому розділі – **«Науково-методична система формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів»** – висвітлено концептуальні теоретико-методологічні засади й логіку моделювання науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів; визначено педагогічні умови, проаналізовано форми і методи, описано методичне забезпечення функціонування системи.

Результати наукового пошуку, що базувалися на загальнопедагогічному розумінні поняття «система» та узагальненні поглядів вітчизняних науковців (О. Бескорса, О. Будник, І. Вікторенко, Л. Коваль, З. Онишків, Т. Фурсикова, І. Хижняк та ін.), надали можливість виявити, що *науково-методична система формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів* – це цілісна, керована взаємодія підсистем (концептуально-методологічної, змістової, технологічної, результативно-оцінної), що перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, утворюючи динамічну єдність, спрямовану на досягнення спільної мети – підвищення рівня сформованості медіапедагогічної компетентності сучасного вчителя початкових класів, що дозволяє йому розвивати власну медіакомпетентність та застосовувати медіаосвітні принципи й технології у викладанні предметів початкової школи, забезпечуючи інтегративність та ефективність освітнього процесу в умовах інформаційно насиченого цифрового середовища.

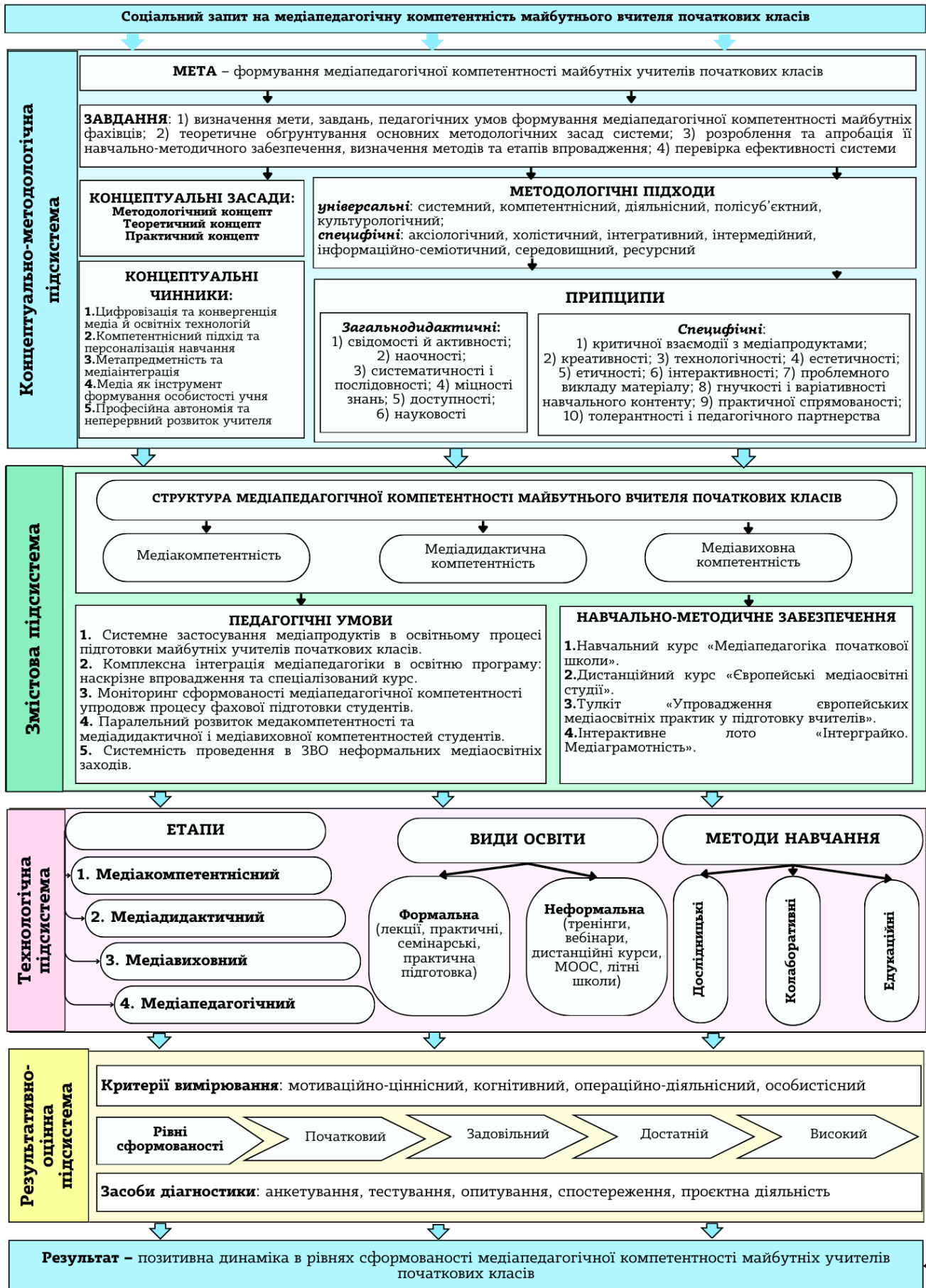
Розроблено модель науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів (рис. 1), виокремлено концептуальні чинники (цифровізація та конвергенція медіа й освітніх технологій; компетентнісний підхід і персоналізація навчання; метапредметність і медіаінтеграція; медіа як інструмент формування особистості учня; професійна автономія та неперервний розвиток учителя), на яких ґрунтується розроблена система, докладно схарактеризовано кожен її складник:

- *концептуально-методологічна підсистема*, являє собою інтегровану єдність мети, завдань, концептуальних засад, методологічних підходів та принципів, що становлять теоретико-методологічне підґрунтя системи;

- *змістова підсистема* науково-методичної системи вміщує визначення та структурування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів; навчально-методичне забезпечення, педагогічні умови реалізації спроектованої науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності фахівців спеціальності 013 Початкова освіта;

- *технологічна підсистема*, до якої увійшли види освіти (формальна і неформальна) та методи навчання (едукаційні, дослідницькі, колаборативні);

- *результативно-оцінна підсистема*, що вміщує критерії сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, показники, за якими здійснювалося вимірювання кожного компонента, рівні розвитку (початковий, задовільний, достатній, високий), діагностичний інструментарій вивчення медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Рис. 1. Модель науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів

Критеріальну базу діагностики утворили такі критерії: мотиваційно-ціннісний критерій (прагнення на цінності); когнітивний критерій (знання); операційно-діяльнісний критерій (уміння і навички); особистісний критерій (особистісні якості).

Відтак метапредметний та похідний характер медіапедагогічної компетентності обумовив виділення в кожному із цих критеріїв трьох груп показників, що відповідають її основним компонентам: медіакомпетентнісні, медіадидактичні та медіавиховні.

Аналіз наукових розвідок, педагогічної й методичної літератури дозволив розглядати педагогічні умови формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів як комплекс продуктивних чинників, що цілеспрямовано реалізуються в освітньому процесі закладу вищої освіти і сприяють підвищенню рівня медіапедагогічної компетентності студентів на основі широкого використання медіапродуктів. Логікою дослідження визначено такі педагогічні умови формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів:

1. Системне застосування медіапродуктів в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів.

2. Комплексна інтеграція медіапедагогіки в освітню програму: наскрізне впровадження та спеціалізований курс.

3. Моніторинг сформованості медіапедагогічної компетентності упродовж процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

4. Паралельний розвиток медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей майбутнього вчителя початкових класів.

5. Системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів, спрямованих на опанування кращих європейських практик медіаосвіти.

Ефективність змодельованої науково-методичної системи зумовлена її навчально-методичним забезпеченням, до якого увійшли:

- курс «Медіапедагогіка початкової школи», метою якого є не лише надати теоретичні знання, але й розвинути практичні навички майбутніх учителів у застосуванні медіаосвітніх технологій, що дозволить їм ефективно інтегрувати медіаосвіту в навчальний процес початкової школи та сприяти формуванню медіаграмотності здобувачів початкової освіти;

- тулкіт «Впровадження медіаосвітніх практик ЄС у підготовку вчителів», що містить 4 розділи, а саме: теоретичні та законодавчі основи медіаосвіти в Європі; роль медіаграмотності у цифрову епоху; медіаосвіта в системі соціальних комунікацій; медіаосвітні практики підготовки вчителів початкової школи, – у яких теоретичний матеріал поєднано із методичними порадами, цифровими ресурсами і практичними завданнями. Також тулкіт уміщує глосарій, у якому терміни медіаосвітнього семантичного поля подано українською і англійською мовами;

- інтерактивне лото «Інтерграйко. Медіаграмотність» для учнів початкових класів, яке має значний потенціал для формування всіх компонентів медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у квазіпрофесійній діяльності, насамперед медіадидактичної і медіавиховної компетентностей.

У четвертому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів»** – схарактеризовано перебіг і аналіз результатів експериментальної роботи з проблеми дослідження; подано інформацію щодо діагностування рівня сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, на підставі чого зроблено висновка про основні чинники, що забезпечують її розвиток.

Експериментальна науково-методична система формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів упродовж 2018–2024 навчальних років в умовах реального освітнього процесу шести закладів вищої освіти України, що склали базу педагогічного експерименту, а саме: Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради». Експериментальною роботою було охоплено 334 здобувачі бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, зокрема 161 здобувач експериментальної групи (ЕГ) і 173 здобувачі контрольної групи (КГ). Дослідницько-експериментальна робота проводилася в єдності таких етапів:

На *теоретико-формульовальному* етапі (2018–2019 рр.) відбувалося формування, теоретичне обґрунтування та планування шляхів реалізації вихідних теоретичних положень експериментальної роботи (провідної ідеї, мети, завдань, концептуальних засад експериментального дослідження); узагальнення результатів застосування теоретичних методів наукового пошуку в розділі 1 та розділі 2 дисертації, формування на цій основі змісту теоретичної концепції експериментального дослідження; розроблення загальної структури та змісту експериментальної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

На *констатувально-діагностичному* етапі (2019–2020 рр.) було проведено вивчення вихідного рівня сформованості кожного компонента медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів за визначеними критеріями й показниками, реалізовано комплекс діагностичних (анкетування, тестування, метод проектів, метод експертного оцінювання тощо) та статистичних методів (аналіз здобутих даних, реалізований із використанням програмних засобів MS Excel та модуля «Статистика» навчального середовища Moodle; ранжування; кількісне й атрибутивне групування результатів; показники середнього арифметичного, стандартного відхилення), метод сумарних оцінок (шкала Лайкерта).

Формульовально-практичний етап (2020–2023 рр.) було присвячено безпосередньому впровадженню в процес професійної підготовки науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів за допомогою реалізації на практиці: силабусу та робочої

програми обов'язкових освітніх компонентів освітньої програми бакалаврського рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта «Медіакомпетентність вчителя початкових класів» і «Медіапедагогіка початкової школи»; силабусів та робочих програм інших обов'язкових освітніх компонентів, що забезпечують формування предметних базових, предметних психолого-педагогічних і предметних методичних компетентностей здобувача вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта; тулкіту «Впровадження медіаосвітніх практик ЄС у підготовку вчителів», інтерактивного лото «Інтерграйко. Медіаграмотність».

Реалізовано педагогічні умови формування досліджуваного педагогічного феномена, а саме: в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів системно застосовувалися медіапродукти на заняттях із курсів загальної та професійної підготовки; здійснено наскрізне впровадження та впроваджено спеціалізований курс для забезпечення комплексної інтеграції медіапедагогіки в освітню програму підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта; упродовж процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів систематично здійснювався моніторинг сформованості медіапедагогічної компетентності; організовано паралельний розвиток усіх компонентів медіапедагогічної компетентності (медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей) майбутнього вчителя початкових класів; у ЗВО регулярно проводилися неформальні медіаосвітні заходи, спрямовані на опанування кращих європейських практик медіаосвіти.

В експериментальній групі у процесі реалізації педагогічного експерименту щодо формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів застосовано методологічні підходи, загальнодидактичні і специфічні принципи, едукативні, дослідницькі та колаборативні методи навчання, засоби, що ввійшли до науково-методичної системи формування досліджуваного педагогічного явища. У контрольній групі освітній процес був організований за традиційними методиками.

На *контрольно-підсумковому* етапі (2023–2024 рр.) було здійснено аналіз результатів практичного впровадження експериментальної науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, узагальнення результатів педагогічного експерименту, прогнозування перспективних напрямів подальшого наукового пошуку. На цьому етапі комплексно застосовувалися статистичні методи: аналізу здобутих даних, реалізовані з використанням програмних засобів MS Excel та модуля «Статистика» навчального середовища Moodle; ранжування; кількісне й атрибутивне групування результатів; t-критерій Стюдента (для порівняння середніх контрольної та експериментальних груп); критерій Пірсона χ^2 (для аналізу і порівняння частотних розподілів експериментальної та контрольної груп майбутніх учителів початкових класів за рівнями сформованості медіапедагогічної компетентності).

На констатувально-діагностичному етапі педагогічного експерименту діагностовано вихідний рівень сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів на основі виокремлених критеріїв:

мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного, особистісного, що характеризують структурно-компонентний склад медіапедагогічної компетентності.

На основі наведених критеріїв і показників було виокремлено рівні сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Характеристика кожного рівня охоплює всі визначені критерії та відображає поступовий розвиток компетентності в усіх аспектах медіапедагогічної діяльності майбутніх учителів початкових класів:

- *високий рівень* характеризують глибока внутрішня мотивація до використання медіа в освітньому процесі, ґрунтовні теоретичні знання у сфері медіаосвіти та медіапедагогіки, високорозвинені практичні навички роботи з різними видами медіа, здатність створювати якісні авторські медіапродукти освітнього призначення, майстерне інтегрування медіа в освітній процес початкової школи, високий рівень критичного мислення щодо медіаконтенту, яскраво виражена креативність у медіадіяльності, розвинена педагогічна інтуїція та гнучкість мислення при застосуванні медіа, висока рефлексивність щодо власної медіапедагогічної діяльності;

- *достатній рівень* сформованості медіапедагогічної компетентності визначається стійкою мотивацією до використання медіа в освіті, добрими теоретичними знаннями з медіапедагогіки, сформованими практичними навичками роботи з основними видами медіа, здатністю створювати стандартні медіапродукти освітнього призначення, уміння ефективно інтегрувати медіа в освітній процес початкової школи, розвиненим критичним мисленням щодо медіаконтенту, наявністю креативного підходу в медіадіяльності, достатня педагогічна інтуїція при застосуванні медіа, здатність до рефлексії власної медіапедагогічної діяльності;

- *задовільний рівень* визначає нестійка мотивація до використання медіа в освіті, базові теоретичні знання з медіапедагогіки, часткові практичні навички роботи з деякими видами медіа, здатність створювати прості медіапродукти за зразком, епізодичне інтегрування медіа в освітній процес початкової школи, недостатньо розвинене критичне мислення щодо медіаконтенту, обмежена креативність у медіадіяльності, слабка педагогічна інтуїція при застосуванні медіа, епізодична рефлексія власної медіапедагогічної діяльності;

- *початковий рівень* характеризується відсутньою або слабкою мотивацією до використання медіа в освіті, фрагментарними теоретичними знаннями з медіапедагогіки, мінімальними практичними навичками роботи з медіа, труднощами у створенні найпростіших медіапродуктів, неспроможністю інтегрувати медіа в освітній процес початкової школи, низьким рівнем критичного мислення щодо медіаконтенту, відсутністю креативності в медіадіяльності, відсутністю педагогічної інтуїції при застосуванні медіа, нездатністю до рефлексії власної медіапедагогічної діяльності.

Проведені на констатувально-діагностичному етапі діагностичні зрізи довели, що досліджувана проблема є практично невирішеною. Мотиваційно-ціннісний критерій мав найвищий рівень розвитку за традиційних умов навчання, оскільки саме він забезпечує внутрішню мотивацію студентів до оволодіння медіапедагогічною компетентністю. Цей результат був закономірним, адже традиційна система навчання

часто фокусується на формуванні теоретичної бази та моральних цінностей. Натомість когнітивний і операційно-діяльнісний критерії мали нижчі показники через обмежені можливості практичної реалізації знань у традиційній системі. Особистісний критерій перебував на середньому рівні, але також потребував уваги для розвитку індивідуальних якостей здобувачів освіти. Основні детермінанти диференціації показників вбачаються в методологічній інерційності освітніх систем, недостатній медіапедагогічній підготовці педагогічних кадрів, технологічних викликах швидкоплинного медіасередовища, психологічних бар'єрах сприйняття інновацій.

Відповідно до проведених розрахунків, у більшості респондентів переважав початковий (24,2% в ЕГ, 25,1% в КГ) і задовільний рівень (37,4% в ЕГ, 36,3% в КГ), тоді як кількісні показники достатнього (25,3% в ЕГ, 24,7% в КГ) та високого (13,0% в ЕГ, 13,9% в КГ) рівнів сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів були досить низькими.

Метою проведення формувального етапу експериментального дослідження було визначення змодельованої науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, що поетапно забезпечувалося реалізацією окреслених педагогічних умов. Реалізація науково-методичної системи охоплювала чотири етапи: *медіакомпетентнісний* (1–2 курс); *медіадидактичний* (2–3 курс); *медіавиховний* (3–4 курс); *медіапедагогічний* (3–4 курс). Часові межі визначених етапів не мали чітких рамок – вони могли відбуватися одночасно або перетинатися між собою, адаптуючись до особливостей навчального плану підготовки майбутніх учителів початкових класів у різних ЗВО.

Оскільки на першому курсі домінували адаптаційний і пізнавальний аспекти, коли студенти знайомилися з медіасередовищем, опановували базові навички критичного сприйняття та створення медіаконтенту, цей етап супроводжувався високою інтенсивністю неформальних заходів та комплексною інтеграцією медіапедагогіки. На другому курсі у фокусі уваги перебував методичний аспект – студенти опановували конкретні прийоми використання медіа в освітньому процесі, що було супроводжувалося інтеграцією через методики навчання освітніх галузей початкової школи та більш предметним формуванням медіадидактичної компетентності.

Третій курс характеризувався посиленням уваги до виховного потенціалу медіа, адже майбутні вчителі початкових класів уже не просто споживали або технічно використовували медіаресурси, а вчилися розуміти їхній виховний вплив, аналізувати емоційний і ціннісний контекст медіаконтенту, створювали сценарії виховних медіаосвітніх заходів для здобувачів початкової освіти. Четвертий курс був кульмінаційним етапом, де відбувалася інтеграція всіх попередніх напрацювань: зокрема, під час проходження виробничої практичної підготовки здобувачі вищої освіти мали змогу продемонструвати системне володіння медіапедагогічними технологіями, здатність творчо та професійно використовувати медіа для навчання, виховання та розвитку учнів початкових класів.

Дві педагогічні умови як ключові параметри – системне застосування медіапродуктів та моніторинг медіапедагогічної компетентності студентів – присутні

на всіх етапах з максимальною інтенсивністю, що дозволяє характеризувати їх як наскрізні. Це забезпечує неперервність і послідовність освітнього процесу, створює умови для постійної рефлексії та корекції. Інші три педагогічні умови – комплексна інтеграція медіапедагогіки в освітню програму, паралельний розвиток медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей майбутнього вчителя початкових класів, системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів – мають неоднаковий ступінь інтенсивності вияву на кожному з етапів.

Мета *медіакомпетентнісного* етапу полягала у формуванні медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів як споживачів і творців медіаконтенту, зокрема увагу було спрямовано на розвиток критичного мислення, навичок аналізу медіатекстів та створення різних видів медіапродуктів.

Першочерговим завданням для досягнення поставленої мети було визначено інтеграцію релевантного освітнього контенту до навчальних програм та силабусів обов'язкових психолого-педагогічних дисциплін у всіх ЗВО, що брали участь в експерименті: «Вступ до спеціальності», «Сучасна українська мова з культурою мовлення», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Педагогіка», «Психологія загальна і вікова», «Психологія педагогічна» тощо. У контексті цього також було оновлено візуальний та аудіоконтент дистанційних курсів з означених дисциплін.

Зокрема, робочі (навчальні) програми та силабуси з курсу «Вступ до спеціальності» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта в усіх експериментальних ЗВО були оновлені шляхом включення теми «Сучасний вчитель початкових класів у цифровому освітньому просторі». До змісту цієї теми пропонували такі питання:

1. Медіаосвіта та медіаграмотність як складові професійної компетентності педагога.
2. Цифрові інструменти в професійній діяльності вчителя початкових класів.
3. Безпечне та відповідальне використання медіа в освітньому процесі.
4. Медіакультура сучасного педагога.

Питання в межах теми дібрано з метою формування первинного розуміння ролі медіакомпетентності у професії вчителя початкових класів. На початку навчання важливо закласти фундаментальне усвідомлення того, що сучасний педагог має бути медіакомпетентним та вміти працювати в цифровому просторі. Тема мала оглядовий характер і знайомила здобувачів вищої освіти з базовими поняттями медіаосвіти в контексті педагогічної професії.

До змісту курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» увійшли теми, які фокусували увагу майбутніх учителів початкових класів на комунікативному аспекті медіакомпетентності та охоплювали специфіку створення та опрацювання медіатекстів українською мовою, особливості професійного спілкування в цифровому середовищі. Важливим аспектом є академічна доброчесність при роботі з медіаресурсами, оскільки це основа професійної етики в інформаційному просторі. Оновлена тематика зокрема включала такі питання:

1. Медіатексти в професійній комунікації вчителя початкових класів.

2. Культура професійного спілкування в цифровому середовищі.
3. Створення та редагування освітнього медіаконтенту українською мовою.
4. Академічна доброчесність учителя і учня при роботі з медіаресурсами.
5. Мовні особливості онлайн-комунікації в освітньому процесі.

Важливим кроком стало запровадження курсу «Медіакомпетентність учителя початкових класів», розрахованого на 120 годин (4 кредити ЄКТС), із яких 20 годин – лекції, 42 години – практичні заняття, 58 годин – самостійна робота здобувачів. Навчальна дисципліна вмещувала 6 тем, спрямованих на формування системного наукового світогляду щодо функціонування медіапростору та розвиток критичного мислення. Змістова структура курсу охоплювала послідовне та логічно вибудоване вивчення медіаосвітніх феноменів, що забезпечувало комплексне розуміння інформаційних процесів та механізмів впливу медіа на особистість.

Другий – *медіадидактичний* – етап формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів реалізовано як цілеспрямований процес опанування студентами методиками інтеграції медіапродуктів у освітній процес початкової школи, спрямований на формування практичних навичок створення та використання медіаосвітніх матеріалів у навчанні предметів початкової школи. Концептуальною особливістю експериментальної роботи стала інтеграція медіадидактичних компонентів у методики викладання базових дисциплін початкової освіти. Методологічний фокус було спрямовано на трансформацію традиційних освітніх технологій через акцентування уваги на елементах медіаосвіти та впровадження медіаосвітніх інструментів.

Змістова реалізація охоплювала оновлення тематики курсів «Методика навчання української мови», «Дитяча література з методикою навчання літературного читання», «Методика навчання математики», «Методика навчання інформатики», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»», «Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво»», «Трудове навчання (практикум з методикою)» інтеграцією окремих тем і питань, пов'язаних із формуванням медіаграмотності і критичного мислення здобувачів початкової освіти в межах кожної з дисциплін. На медіадидактичному етапі широко впроваджувалися методи всіх трьох груп (едукативні, дослідницькі, колаборативні), зокрема евристичні бесіди для розвитку в майбутніх учителів початкових класів навичок критичного аналізу медіаконтенту, для обговорення медіаресурсів та їхнього дидактичного потенціалу, шляхів стимулювання креативного мислення здобувачів початкової освіти.

Так, у процесі експериментального навчання нами було проведено евристичні бесіди з таких тем: «Як читати між рядками: аналіз прихованих смислів у медіатекстах», «Дидактичний потенціал сучасних медіа: можливості та виклики», «Правда чи маніпуляція: як розпізнати фейки у медіапросторі», «Візуальна грамотність: аналіз зображень і їх вплив на аудиторію», «Креативність у роботі з медіа: як створювати навчальний контент», «Етика у медіапросторі: відповідальність споживача та творця контенту», «Мультимедійні тексти як інструмент для інтеграції знань», «Гіпертексти у навчанні: зручність чи перевантаження інформацією?», «Роль соціальних медіа у формуванні критичного мислення», «Як перетворити учнів на медіадослідників: шляхи та інструменти». Також широко застосовувалися такі

технології та методи навчання як мікрвикладання, вебквести, взаєморефлексія, SWOT-аналіз тощо.

Медіавиховний етап формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів був спрямований на формування здатності студентів використовувати медіазасоби як ефективний інструмент виховання та всебічного гармонійного розвитку здобувачів початкової освіти. Цей етап поєднував опанування теоретичних основ медіапедагогіки з практичними навичками аналізу, створення та інтеграції медіаконтенту у виховний процес. Особливу увагу було приділено вивченню впливу медіа на емоційну сферу, формування цінностей і поведінки учнів початкових класів у позанавчальній діяльності.

Медіавиховна тематика була ефективно інтегрована у курси професійної підготовки, зокрема в дисципліни «Теорія та методика виховання» та «Основи інклюзивної освіти». Так, програма курсу «Теорія та методика виховання» була доповнена вивченням таких аспектів:

1. Виховний потенціал мультимедійного контенту: мультфільми, відеоролики, інтерактивні ресурси.
2. Формування морально-етичних цінностей учнів початкових класів через медіатексти.
3. Використання медіа для розвитку емоційної грамотності та креативності здобувачів початкової освіти.

Курс «Основи інклюзивної освіти» спрямований на підготовку майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного середовища, забезпечення рівних можливостей для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) та їхньої соціалізації через освітні технології, зокрема медіазасоби. Такий підхід, на нашу думку, потребував фокусування уваги майбутніх учителів початкових класів на таких проблемах як: використання медіа для соціалізації дітей з ООП, розробка інклюзивних виховних заходів із застосуванням мультимедійних технологій, формування емпатії через інтерактивний та візуальний медіаконтент.

Під час медіавиховного етапу робота майбутніх учителів початкових класів із медіапродуктами зосереджувалася переважно на аналізі, оцінці мультфільмів, відео, анімаційних історій тощо щодо їхнього виховного впливу на здобувачів початкової освіти, обговоренні моральних дилем, представлених у сюжетах. Наступним кроком студенти моделювали виховні ситуації з використанням медіатекстів для ілюстрації життєвих ситуацій і способів їхнього вирішення. Майбутні вчителі розробляли виховні медіапродукти, створювали власні мультимедійні ресурси, які сприяли формуванню цінностей, розвитку емоційної культури та соціальних навичок учнів.

Медіавиховний етап був періодом найповнішого вияву п'ятої педагогічної умови формування медіапедагогічної компетентності, що передбачала системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів, спрямованих на опанування кращих європейських практик медіаосвіти. Для здобувачів вищої освіти, а також викладачів експериментальних ЗВО було проведено тренінги та майстер-класи («Медіа як інструмент формування моральних цінностей у дітей», «Розробка виховних заходів із використанням інтерактивного контенту»), дискусійні клуби та круглі столи («Медіавплив на емоції та поведінку: як допомогти дітям аналізувати

медіаконтент», «Толерантність і емпатія у вихованні: роль медіа», «Європейські практики медіаосвіти заради демократії», «Європейські практики заради демократії», що був частиною реалізації проєкту Модуль Жана Моне за програмою Еразмус+ «Європейські практики медіаосвіти» (101085162 – EUPinMEd – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)), практичні семінари («Методика аналізу медіатекстів у виховному контексті», «Робота з інтерактивними платформами для організації виховної діяльності»).

Поміж іншого було проведено рефлексивні заходи («Аналіз власного досвіду використання медіа в професійній діяльності», «Обговорення успішних практик медіавиховання у закладах освіти») та інтерактивні лекції з елементами практики («Медіаграмотність як засіб збереження національної ідентичності», «Виховання екологічної культури через медіаконтент», «Цінності у сучасних медіа: як їх навчити дітей помічати»). На окрему увагу заслуговує організована проєктна діяльність здобувачів вищої освіти. Упродовж експериментального навчання майбутніми вчителями початкових класів було створено кілька масштабних проєктів, зокрема #МедіаНагадайка і адвент-календар «Медіаграмотні пригоди».

Четвертий – *медіапедагогічний* – етап передбачав інтеграцію всіх попередніх компонентів у цілісну концепцію використання медіа майбутніми вчителями початкових класів для навчання, виховання та розвитку учнів. Здобувачі вищої освіти продовжили опановувати методики медіаосвіти та медіапедагогічні технології, що найповніше увиразнилося в реалізації другої і четвертої педагогічних умов, зокрема в упровадженні обов'язкового курсу «Медіапедагогіка початкової школи», який забезпечував ґрунтовну теоретико-практичну підготовку з медіапедагогічної тематики і рекомендований для впровадження на 3-4 курсі навчання.

Ключовим елементом четвертого етапу стала виробнича практична підготовка, під час якої майбутні вчителі початкових класів мали змогу застосувати набуті компетентності в реальних умовах. Практична підготовка стала платформою для інтеграції теоретичних знань із медіапедагогіки в освітній процес початкової школи, закріплення педагогічних навичок і формування готовності студентів до роботи з медіатехнологіями. Поміж інших завдань, які виконували студенти під час педагогічної практики, була розробка уроків із використанням медіатехнологій, тобто створення інтерактивних презентацій, відео, цифрових навчальних матеріалів, а також інтеграція медіатекстів (відео, інфографіки, мультимедіа) у навчальні теми. Проведення позаурочних заходів як одне із завдань практики передбачало включення медіаосвітньої тематики (критичний аналіз медіа, безпека в інтернеті тощо), організацію медіаквестів, вікторин, ігор, використання інтерактивних платформ (Kahoot, Canva, Padlet, Genially тощо) для підвищення зацікавленості учнів.

На *контрольно-підсумковому* етапі педагогічного експерименту було виявлено динаміку рівня сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у експериментальних групах після впровадження відповідної науково-методичної системи, а також порівняння результатів, отриманих у контрольних групах, із результатами експериментальних груп та результатами констатувального експерименту. Методика вимірювання кожного з критеріїв медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів була

тотожною до констатувального дослідження, так само як і експериментальна база дослідження.

Аналіз результатів контрольного зрізу засвідчив, що здобувачі експериментальної групи показали вищі результати сформованості медіапедагогічної компетентності за кожним критерієм ніж здобувачі контрольної групи (табл. 1.).

Таблиця 1.

Результати діагностики рівнів сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів на контрольному етапі дослідження

Групи		Рівні							
		Початковий		Задовільний		Достатній		Високий	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ (161 ос.)	До експерименту	39	24,2%	60	37,4%	41	25,3%	21	13,0%
	Після експерименту	24	14,9%	45	28,0%	58	36,0%	34	21,1%
	Приріст	15	-9,3%	-15	-9,4%	+17	+10,7%	+13	+8,1%
КГ (173 ос.)	До експерименту	44	25,5%	62	35,8%	43	24,8%	24	13,9%
	Після експерименту	38	22,0%	57	32,9%	50	28,9%	28	16,2%
	Приріст	-6	-3,5%	-5	-2,9%	+7	+4,1%	+4	+2,3%

Отже, можемо підсумувати, що застосування експериментальної науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів принесло позитивний ефект і значно підвищило рівень її розвитку в експериментальній групі. Результати здобувачів експериментальної групи є статистично значущими, що підтверджено статистично із використанням критерію Пірсона, t-критерію Стьюдента.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано наукове розв'язання проблеми формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів шляхом теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки ефективності науково-методичної системи.

Узагальнення результатів проведеного теоретичного й експериментального дослідження вможливило формулювання таких висновків:

1. Здійснено понятійно-термінологічний аналіз концептів медіаосвітнього поля, зокрема уточнено й адаптовано під потреби дослідження визначення таких понять: «медіа», «масмедіа», «цифрові медіа», «медіатизація», «медіаконвергенція», «кросмедіа», «трансмедіа», «медіапродукт», «медіатекст», «медіапедагогіка», «медіадидактика», «медіавиховання», «медіаосвіта», «медіакультура», «медіакомпетентність», «медіаграмотність». З'ясовано, що ці поняття належать до тематичного поля «медіа», розроблено класифікацію понять за тематичною ознакою і встановлено ієрархічні зв'язки між ними:

1. Базові поняття: «медіа», «масмедіа», «цифрові медіа», «медіатизація», «медіаконвергенція», «кросмедіа», «трансмедіа».

2. Ресурсні поняття: «медіапродукт», «медіатекст».

3. Освітньо-процесуальні поняття: «медіапедагогіка», «медіадидактика», «медіавиховання», «медіаосвіта».

4. Освітньо-результативні поняття: «медіакультура», «медіакомпетентність», «медіаграмотність».

2. У контексті реалізації концепції Нової української школи медіаосвіта постає як системотвірний компонент сучасного освітнього простору, що має визначальне значення для формування медіаграмотності особистості в умовах інформаційного суспільства. Проведене дослідження засвідчило комплекс теоретико-методологічних і практичних проблем упровадження медіаосвітнього компонента в початкову ланку освіти. Визначено, що наявний стан інтеграції медіаосвітніх елементів у підручниках характеризується фрагментарністю, епізодичністю та відсутністю цілісної методологічної стратегії. Емпіричний аналіз виявив недостатній рівень системності у включенні медіаосвітніх завдань, що унеможлиблює повноцінне формування медіакомпетентності учнів початкових класів.

Компаративний аналіз нормативно-правових документів європейських освітніх систем підтвердив відповідність вітчизняних освітніх трендів загальноєвропейським стратегіям медіаосвіти. Водночас ідентифіковано низку проблемних аспектів, зокрема: недостатній рівень методичного забезпечення впровадження медіаосвітніх технологій, обмежена готовність педагогічних кадрів до реалізації медіаосвітніх практик; фрагментарність включення медіапедагогічного компонента в освітні програми професійної підготовки вчителів початкових класів.

3. Обґрунтовано поняття «медіапедагогічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів» та надано його дефініцію: метапредметний компонент професійної компетентності сучасного вчителя початкових класів, що становить інтегровану здатність педагога ефективно здійснювати освітній процес у початковій школі та в умовах неформальної освіти на засадах критичного осмислення медіаконтенту, дотримання етичних норм медіаспоживання та медіаторчості, створення безпечного медіаосвітнього середовища, що передбачає цілеспрямоване і методично виважене застосування різноманітних медіаресурсів та медіадидактичних підходів у навчанні, вихованні й розвитку здобувачів початкової освіти.

Схарактеризовано структурно-компонентний склад медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, у якому виокремлено такі компоненти: медіакомпетентність (прагнення ефективно взаємодіяти з медіапродуктами, знання концептів медіаосвітнього поля, критичне мислення, креативність, технологічні ЗУ), медіадидактична компетентність (прагнення використовувати медіапродукти в освітньому процесі, спрямованість на формування медіаграмотності учнів початкової школи, психолого-педагогічні ЗУ, методичні ЗУ) і медіавиховна компетентність (акмеологічні прагнення, колаборативні ЗУ, навички СЕЕН, рефлексивні уміння).

4. Схарактеризовано методологічні підходи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у межах формальної університетської освітньої програми та неформальної освіти. Методологічні підходи було об'єднано у дві групи: універсальні або базові (системний, компетентнісний, діяльнісний, полісуб'єктний, культурологічний) і специфічні, які є визначальними

для процесу формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (аксіологічний, холістичний, інтегративний, інтермедійний, інформаційно-семіотичний, середовищний, ресурсний).

Спираючись на вивчення наукової і методичної джерельної бази, було виокремлено основні методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, до яких належать форми і методи навчання як у межах формальної університетської освітньої програми, так і в межах неформальної освіти: едукативні, дослідницькі та колаборативні методи навчання. До методичних засад належать і принципи медіапедагогічної підготовки вчителів початкових класів: загальнодидактичні (свідомості й активності; наочності; систематичності і послідовності; міцності знань; доступності; науковості) і специфічні для медіапедагогічної підготовки вчителів початкових класів (принципи критичної взаємодії з медіапродуктами, креативності, технологічності, естетичності, етичності, проблемного викладу матеріалу, гнучкості і варіативності, практичної спрямованості, толерантності і педагогічного партнерства).

5. Розроблено й теоретично обґрунтовано науково-методичну систему формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, яка є цілісною, керованою взаємодією підсистем (концептуально-методологічної, змістової, технологічної, результативно-оцінної), що перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, утворюючи динамічну єдність, спрямовану на досягнення спільної мети – підвищення рівня сформованості медіапедагогічної компетентності сучасного вчителя початкових класів, що дозволяє йому розвивати власну медіакомпетентність та застосовувати медіаосвітні принципи й технології у викладанні предметів початкової школи, забезпечуючи інтегративність та ефективність освітнього процесу в умовах інформаційно насиченого цифрового середовища.

У структурі науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів виокремлено взаємопов'язані підсистеми: концептуально-методологічну, яка являла собою сукупність та взаємодією мети й завдань, методологічних підходів, принципів навчання; змістову, яка вміщувала визначення та структурування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів; навчально-методичне забезпечення, педагогічні умови реалізації спроектованої науково-методичної системи формування педагогічного феномена медіапедагогічної компетентності фахівців спеціальності 013 Початкова освіта; технологічну, до складу якої ввійшли форми освіти (формальна і неформальна) та методи (загальнодидактичні та специфічні); результативно-оцінну, яка була підсумковою і складалася із критеріїв, показників, рівнів, діагностичного інструментарію вивчення медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

6. Сформульовано педагогічні умови ефективності науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, обґрунтовано їх необхідність, схарактеризовано сутність та шляхи реалізації в умовах експериментального навчання: системне застосування медіапродуктів в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкових

класів; комплексна інтеграція медіапедагогіки в освітню програму: наскрізне впровадження та спеціалізований курс; моніторинг сформованості медіапедагогічної компетентності упродовж процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів; паралельний розвиток медіакомпетентності та медіадидактичної і медіавиховної компетентностей майбутнього вчителя початкових класів; системність проведення в ЗВО неформальних медіаосвітніх заходів, спрямованих на опанування кращих європейських практик медіаосвіти.

7. Досліджено сучасний стан розвитку медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів за традиційних умов професійної освіти, узагальнено наявні недоліки цього процесу, визначено етапи та методiku реалізації науково-методичної системи, організовано експериментальне навчання, перевірено ефективність науково-методичної системи та проаналізовано результати її впровадження.

Експериментальна перевірка науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів проводилася в 4 етапи: теоретико-формульовальний, констатувально-діагностичний, формульовально-практичний, контрольний-підсумковий.

Діагностовано чотири рівні сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів на основі виокремлених критеріїв та показників. Серед інструментів оцінювання провідне місце посіли анкетування, тестування та практичні завдання. Критеріальна база діагностики ґрунтувалася на таких критеріях: мотиваційно-ціннісний (прагнення на цінності); особистісний (особистісні якості); когнітивний (знання) і операційно-діяльнісний (уміння і навички). Відтак метапредметний та похідний характер медіапедагогічної компетентності обумовив виділення в кожному із цих критеріїв трьох груп показників, що відповідають її основним компонентам: медіакомпетентнісні, медіадидактичні та медіавиховні.

Проведене констатувальне дослідження дозволило виявити, що критерії медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів за умов традиційного навчання в ЗВО розвинені неоднаково і мають відмінності у сформованості окремих показників. Комплексний аналіз рівнів сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів на констатувальному етапі дослідження довів, що 24,2% здобувачів вищої освіти в ЕГ, і 25,1% в КГ мали початковий рівень і 37,4% в ЕГ, 36,3% в КГ – задовільний рівень сформованості медіапедагогічної компетентності, що свідчить про недостатній рівень підготовки майбутніх педагогів до впровадження медіаосвітніх технологій у професійній діяльності та гостру необхідність удосконалення системи професійної підготовки в контексті формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Формульовальний етап реалізації науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів було структуровано як послідовний, цілеспрямований процес, що охоплював чотири взаємопов'язані етапи: медіакомпетентнісний (1–2 курс), медіадидактичний (2–3 курс), медіавиховний (3–4 курс) та медіапедагогічний (3–4 курс). Стратегічною

метою першого етапу стало становлення медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи, розвиток критичного мислення, вироблення практичних навичок аналізу медіатекстів та створення різноманітних медіапродуктів. Досягнення поставленої мети відбувалося шляхом інтеграції медіаосвітніх тематик до курсів загальної і психолого-педагогічної підготовки та впровадження спеціалізованої дисципліни «Медіаосвіта вчителя початкової школи».

На другому етапі основний акцент було зроблено на методичній підготовці студентів. Ключовим завданням стало опанування ефективних методик інтеграції медіапродуктів у освітній процес початкової школи. Для реалізації цієї мети широко застосовувалися едукативні, дослідницькі та колаборативні методи навчання, що сприяли формуванню практичних навичок використання медіаінструментів у педагогічній діяльності.

Третій етап було присвячено розвитку здатності майбутніх учителів початкових класів використовувати медіазасоби як потужний інструмент виховання. Метою цього етапу стало формування компетентностей щодо застосування медіа для всебічного гармонійного розвитку здобувачів початкової освіти, виховання соціально активної та медіаграмотної особистості. Завершальний – медіапедагогічний – етап передбачав інтеграцію та систематизацію набутих компетентностей у цілісну концепцію використання медіа в професійній діяльності вчителя початкової школи. Практичне втілення цього етапу відбулося через впровадження обов'язкового курсу «Медіапедагогіка початкової школи» та проходження студентами виробничої практичної підготовки, що дозволило закріпити теоретичні знання та сформувані практичні навички медіапедагогічної діяльності.

Результати контрольного дослідження надали змогу констатувати, що статистична суттєвість відмінностей між контрольними та експериментальними групами спостерігається лише після експерименту. Діагностика рівнів сформованості критеріїв медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів під час контрольного дослідження виявила, що найбільший приріст спостерігається за особистісним (+20,5%), когнітивним (+20,5%) і операційно-діяльнісним (+18,2%) критеріями, що засвідчило ефективність і необхідність упровадження в освітню практику педагогічних ЗВО науково-методичної системи формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Отже, застосування експериментальної науково-методичної системи формування принесло позитивний ефект і значно підвищило рівень сформованості медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Подальші напрями роботи вбачаємо в удосконаленні контентного забезпечення цього процесу, розробленні комплексної методології неперервного розвитку медіапедагогічної компетентності вчителів початкових класів протягом усього професійного становлення тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. **Ішутіна О.** Теорія і методика формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: монографія. Вінниця: Вид-во «Твори». 2024. 370 с.

Колективні монографії:

2. **Ішутіна О.** Технологія формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій* : монографія за заг. ред. Л.Г. Гаврілової. Hameln, Germany : InterGING. 2018. С. 58–70.

3. **Ішутіна О.** Лінгвометодична підготовка майбутніх учителів початкових класів до реалізації змістової лінії «Досліджуємо медіа». *Теоретичні і практичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів*: колективна монографія. Дніпро: ДДПУ, 2022. С. 120–143.

4. **Ishutina O.** Enhancing Media and Intercultural Education of Pre-Service Primary School Teachers for Social Cohesion. *Experience of Intercultural Communication: History and Theory*. Dnipro: DDP, 2023. P. 137–156.

Статті в наукових фахових виданнях України:

5. **Ішутіна О.** Формування навичок письма майбутніх учителів початкової школи в професійній підготовці. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. Вип. 8. С. 109–121. [https://doi.org/10.31865/2414-9292.8\(1\).2018.153744](https://doi.org/10.31865/2414-9292.8(1).2018.153744)

6. **Ішутіна О.,** Сиротенко О. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку комунікативних умінь молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 2, С. 36 – 40.

7. **Ішутіна О.,** Зайцева Д. Філософський діалог у системі методів формування лінгвометодичної компетентності вчителя початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Спецвипуск. С. 87–90. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/specvipusk/21.pdf>

8. **Ішутіна О.,** Хижняк І. Methodological Features of Using the Electronic Linguomethodological Tools in Future Primary School Teacher Professional Training. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. Вип. 10. С. 187 – 197. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.10.2019.182189>

9. **Ішутіна О.,** Гаврілова Л., Бескорса О. Упровадження курсу «Міжкультурна комунікація в освіті» в професійну підготовку майбутніх учителів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. Вип. 11. С. 50–61. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.11.2019.197209>

10. **Ішутіна О. Є.,** Гаврілова Л. Г., Бескорса О. С. Цифрові форми міжкультурної комунікації в освіті: досвід реалізації проекту Еразмус+Жан Моне Модуль. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2021. Випуск 29(3), С. 44–50. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-029-3-007>

11. **Ішутіна О. Є.,** Хижняк І. А. Феномен медіаосвіти в професійно-педагогічному дискурсі. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2020.

Випуск 55. С. 6–17. DOI: 10.34142/2312-1548.2020.55.01

12. Ishutina O. Implementing Media Literacy into the Education Curriculum of Preservice Primary School Teachers. *Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*. 2020. Вип. 13. С. 113–121.

13. Ішутіна О. Є., Гаврілова Л. Г., Бескорса О. С. Демократизація освітнього простору: досвід університетів України. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. Випуск 14(2). С. 5–16. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.14.2021.237154>

14. Ішутіна О., Єфименко А. Робота з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі як метод формування медіаграмотності молодших школярів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. Випуск 14(1). С. 116–125. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.14.2021.236601>

15. Ішутіна О., Гаврілова Л., Бескорса О. Упровадження цифрового порталу в професійну підготовку вчителів початкових класів. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2021. Випуск 15. С. 12–26. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.15.2021.242999>

16. Ішутіна О., Гаврілова Л., Бескорса О. Європейський досвід підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в умовах цифровізації освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2021. 5 (5). С. 153–171. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5\(5\)-153-171](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-5(5)-153-171)

17. Ішутіна О. Є. Європейський контекст упровадження медіаосвіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. Вип. 1 (50). С. 113–115. DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.113-115

18. Ішутіна О. Є. Стратегії формування медіакомпетентості майбутніх учителів початкових класів: досвід університетів України. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. Випуск 17 (1). С. 63–73. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.259976>

19. Ishutina O., Havrilova L., Bondarenko A. Analysis of the Distance Learning Courses for the Professional Training of Prospective Music Teachers. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. Вип. 59. С. 147 – 161. <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2022.59.12>

20. Ishutina O., Havrilova L., Beskorsa O. Designing a Distance Course for Developing the Art Teachers' Media and Information Literacy. *Educological Discourse*. 2023. no. 1(40). P. 22–39. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.12>

21. Ішутіна О., Чернікова Ю. Формування інфомедійної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках української мови. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. 5 (11). С. 540–550. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-540-550](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-540-550)

22. Ішутіна О. Principles of Formation of Media-pedagogical Competence of Future Primary School Teachers. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 10(44). С. 30–39. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-30-39](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-30-39).

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

23. Ішутіна О. Є., Гаврілова Л. Г., Ябурова О. В. Формування професійної

компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи засобами ІКТ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 60. № 4. С. 300–311. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1760> (**Web of Science**)

24. Ishutina O., Havrilova L., Beskorsa O. Modeling the Digital Learning Environment for Primary School Teacher Training. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. 81(1). С. 180–191. DOI: 10.33407/itlt.v81i1.3401 (**Web of Science**)

25. Ishutina O., Lyashova N., Pomyrcha S., Beskorsa O., Khvashchevska O. Implementing the Praxeological Approach to Teaching Practice at Pedagogical University. *TEM Journal*. Implementing the Praxeological Approach to Teaching Practice at Pedagogical University. *TEM Journal*, 2020. 9(1). P. 335–343. DOI: 10.18421/TEM91-46 TEM (**Scopus**)

26. Ishutina O., Havrilova L., Beskorsa O., Kapnina H., Topolnyk Ya. Introduction of Intercultural Communication Studies into the Curriculum of Pedagogical University. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Том 13, Випуск 3. С. 448–467. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/461> (**Web of Science**)

27. Ishutina O., Tsybulko L., Chernetska Yu., Roganov M., & Kalchenko L. Modelling the Relationship Between Offline and Online Communication Channels in Social Work with Traumatized People. *TEM Journal*. 2024. Volume 13. Issue 1. P. 542–549. DOI 10.18421/TEM131-57 (**Scopus**)

Статті та тези в збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій:

28. Ishutina O., Havrilova L., Zamorotska V., Kassim D. Distance Learning Courses in Developing Future Music Teachers' Instrumental Performance Competence. Cloud Technologies in Education / Kiv, A.E., Soloviev, V.N. (Eds.). *Proceedings of the 6 th Workshop CTE 2018*, Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018, CEUR-WS.org, online. 429–442. URL : <http://ceur-ws.org/Vol-2433/paper29.pdf> (**Scopus**)

29. Ishutina O., Havrilova L., Beskorsa O. Launching the Digital Learning Portal for Primary School Teacher Training. *2021 IEEE International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST)* (Nur-Sultan, Kazakhstan, April 28, 2021). Pp. 1–7. DOI: 10.1109/SIST50301.2021.9465882 (**Scopus**)

30. Ішутіна О. Лінгвометодична підготовка майбутнього вчителя української мови в контексті імплементації Концепції «Нова українська школа». *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Суми, 25 жовтня 2017 р.). / за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. Вип. 1. С. 109–113.

31. Ішутіна О. Принципи створення електронного підручника з української мови для молодших школярів. *Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці* : збірник матеріалів II Всеукраїнської конференції (28 березня 2018 р.). Київ, 2018. С. 47–51.

32. Ішутіна О. Е-тестування в системі моніторингу якості лінгвометодичної підготовки студентів. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві*

та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку» (Черкаси, 11 – 19 березня 2019 р.). Черкаси, 2019. С. 238–240.

33. Ішутіна О. Демократичні цінності як основні засади майбутньої професійної діяльності вчителя початкової школи. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій»* (Слов'янськ, 25–26 вересня 2019 р.). Слов'янськ, 2019. С. 92–94.

34. Ішутіна О. Електронний підручник у навчанні студентів іноземних мов. *Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції*. Черкаси, 2020. С. 231–322.

35. Ішутіна О. Є. Розвиток мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвітніх технологій. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Слов'янськ, 19–20 травня 2020 р.) / відп. ред. О. Хващевська. Слов'янськ : Видавництво «Папірус», 2020. С. 7–10.

36. Ішутіна О. Є. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Слов'янськ, 07–08 жовтня 2020 р.). Слов'янськ, 2020. С. 89–92.

37. Ішутіна О. Є., Помирча С. В. Формування гендерної культури педагога в демократичному освітньому просторі. *Демократія та освіта: викладання та навчання демократії в початковій школі та педагогічній освіті : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Слов'янськ, 21–22 квітня 2021 р.). Слов'янськ, 2021. С. 60–63.

38. Ішутіна О. Є. Принципи проєктування електронних підручників для майбутніх учителів початкової школи. *Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці : Збірник матеріалів III Всеукраїнської конференції* (м. Київ, 28 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С. 45–47.

39. Ішутіна О. Є. Зміст поняття «медіакомпетентність майбутніх учителів початкової школи» у контексті впровадження медіаосвіти в Україні. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (11–12 червня 2021 р., Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів, 2021. С. 21–23.

40. Ішутіна О. Є. Формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами цифрових технологій. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Слов'янськ, 19–20 травня 2021 р.). Слов'янськ : Видавництво «Папірус», 2021. С. 88–91.

41. Ішутіна О. Є., Панова Г. В. Формування медіаграмотності учнів початкових класів НУШ. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій : матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Слов'янськ, 07–08 жовтня 2021 р.). Слов'янськ : Видавництво «Папірус», 2021. С. 101–104.

42. Ішутіна О. Є. Види медіапродуктів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Слов'янськ, 18–19 травня 2022 р.). Відп. ред. О. Хващевська. Слов'янськ, 2022. С. 29–30.

43. Ішутіна О. Є. Медіаосвіта в системі безперервного навчання молоді: порівняльний аспект. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів*: матеріали тез доп. XI міжнар. наук.-методол. Інтернет-семінару (19 трав. 2022 р.) / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Хмельницький національний ун-т ; за заг. ред Н. М. Бідюк. Київ – Хмельницький: «Термінова поліграфія», 2022. С. 46–48.

44. Ішутіна О. Є. Розвиток медіакомпетентності здобувачів вищої освіти під час вивчення курсу «Міжкультурні комунікаційні студії» (досвід реалізації проєкту Erasmus + Jean Monnet Module). *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. III Всеукр. наук.-метод. конф.* (Суми, 18 червня 2022 р.) / ред. колегія : В. М. Завгородня, А. М. Куліш, та ін. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 89–93.

45. Ішутіна О. Є. Особливості застосування медіатехнологій під час розвитку навичок міжкультурної комунікації здобувачів вищої освіти. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6–7 липня 2022 р.) / за ред. Н. О. Пахальчук; О.П. Демченко; ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 11. С. 349–352.

46. Ішутіна О. Є. Формування аксіологічного компоненту медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів. *Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті Української Хартії вільної людини*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Тернопільський ОКІППО, 20–21 жовтня 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 194–197.

47. Ішутіна О. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів на засадах європейських практик. *Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 22–23 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 40–42.

48. Ішутіна О. Є. Європейський досвід концептуалізації медіапедагогічної компетентності вчителя. *Тенденції сучасної підготовки учителів початкової школи* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 13 жовтня 2023). Умань, 2023. С. 118–123.

49. Ішутіна О. Формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів: досвід ЄС для України. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених. (Слов'янськ, 21–22 травня 2024 р.). Слов'янськ: ДДПУ, 2024. С. 62–68.

50. Ішутіна О. «Європейські медіаосвітні студії»: із досвіду реалізації модуля Жана Моне. *Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Умань, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, 17–18 жовтня 2024 р.). Умань, 2024. С. 86–90.

Навчально-методичні посібники, навчальні програми, методичні матеріали:

51. Ishutina O., Navrilova L., Beskorsa O., Bilychenko O., & Iaburova O. Intercultural Communication Strategies: didactic materials. Sloviansk: SHEI DSPU, 2021, 128 p.

52. Кваліфікаційна робота : методичний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта / автори-упор.: Л. Г. Гаврілова, І. А. Хижняк, О. С. Бескорса, **О. Є. Ішутіна**. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2022. 137 с.

53. Онлайн-табір «Integration Through Communication» : методичний посібник / автори-упор.: О. В. Ябурова, **О. Є. Ішутіна**, М. В. Ябуров. Слов'янськ, Дніпро: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2022. 74 с.

54. «INTErГрайко. Медіаграмотність». Інтерактивний навчальний засіб для Нової української школи. Тести з медіаграмотності / укл. **О. Ішутіна**. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2023. 32 с.

55. Ішутіна О., Гаврілова Л., Бескорса О., Бондаренко А. Упровадження європейських медіаосвітніх практик у підготовку вчителів: тулкіт (дидактичні матеріали). Слов'янськ, Дніпро : ДВНЗ ДДПУ, 2024, 94 с.

АНОТАЦІЇ

Ішутіна О. Є. Теоретичні і методичні засади формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». – Дніпро, 2025.

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та наукового розв'язання проблеми формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, що полягають у розробці, обґрунтуванні й експериментальній перевірці в освітньому процесі ЗВО ефективності науково-методичної системи формування досліджуваного педагогічного явища. Надано трактування основним дефініціям дослідження; систематизовано та проаналізовано джерельну базу вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Встановлено, що медіапедагогічна компетентність майбутнього вчителя початкових класів є метапредметним компонентом професійної компетентності сучасного вчителя початкових класів, що становить інтегровану здатність педагога ефективно здійснювати освітній процес у початковій школі та в умовах неформальної

освіти на засадах критичного осмислення медіаконтенту, дотримання етичних норм медіаспоживання та медіаторчості, створення безпечного медіаосвітнього середовища, що передбачає цілеспрямоване і методично виважене застосування різноманітних медіаресурсів та медіадидактичних підходів у навчанні, вихованні й розвитку здобувачів початкової освіти.

Визначено комплекс теоретико-методологічних і практичних проблем упровадження медіаосвітнього компонента в початкову ланку освіти. З'ясовано, що наявний стан інтеграції медіаосвітніх елементів у підручниках характеризується фрагментарністю, епізодичністю та відсутністю цілісної методологічної стратегії, виявлено недостатній рівень системності у включенні медіаосвітніх завдань, що унеможливорює повноцінне формування медіакомпетентності учнів початкових класів.

Здійснено компаративний аналіз нормативно-правових документів європейських освітніх систем, який підтвердив відповідність вітчизняних освітніх трендів загальноєвропейським стратегіям медіаосвіти. Водночас ідентифіковано низку проблемних аспектів, зокрема: недостатній рівень методичного забезпечення впровадження медіаосвітніх технологій, обмежена готовність педагогічних кадрів до реалізації медіаосвітніх практик; фрагментарність включення медіапедагогічного компонента в освітні програми професійної підготовки вчителів початкових класів.

Досліджено відповідні методологічні підходи – універсальні або базові (системний, компетентнісний, діяльнісний, полісуб'єктний, культурологічний) і специфічні для процесу формування медіапедагогічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів (аксіологічний, холістичний, інтегративний, інтермедійний, інформаційно-семіотичний, середовищний, ресурсний); принципи загальнодидактичні (свідомості й активності; наочності; систематичності і послідовності; міцності знань; доступності; науковості) і специфічні для медіапедагогічної підготовки вчителів початкових класів (принципи критичної взаємодії з медіапродуктами, креативності, технологічності, естетичності, етичності, проблемного викладу матеріалу, гнучкості і варіативності, практичної спрямованості, толерантності і педагогічного партнерства), а також форми і методи навчання як у межах формальної університетської освітньої програми, так і в межах неформальної освіти: едукативні, дослідницькі та колаборативні методи навчання. Визначено та схарактеризовано сутність педагогічних умов формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Змодельовано науково-методичну систему формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, яка є цілісною, керованою взаємодією підсистем (концептуально-методологічної, змістової, технологічної, результативно-оцінної), що перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, утворюючи динамічну єдність, спрямовану на досягнення спільної мети – підвищення рівня сформованості медіапедагогічної компетентності сучасного вчителя початкових класів.

Ключові слова: медіапедагогічна компетентність, професійна підготовка, майбутні вчителі початкових класів, медіатизація, медіаосвіта, науково-методична

система формування медіапедагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, педагогічні умови, навчально-методичне забезпечення.

Ishutina O. Ye. Theoretical and Methodological Foundations of Developing Future Primary School Teachers' Media Pedagogical Competence. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences in Speciality 13.00.04 – Theory and Teaching Methods of Vocational Education. – State Higher Educational Institution “Donbas State Pedagogical University”. – Dnipro, 2025.

The dissertation presents the results of theoretical generalization and scientific resolution of the problem of developing media pedagogical competence in future primary school teachers, which involves the development, substantiation, and experimental verification of the effectiveness of a scientific-methodological system for forming the studied pedagogical phenomenon within the higher education environment. The research provides interpretations of key definitions and systematizes and analyzes the source base of domestic and foreign researchers.

It has been established that media pedagogical competence of future primary school teachers is a meta-subject component of professional competence of modern primary school teachers, representing an integrated ability to effectively implement educational processes in primary school and non-formal education settings. This competence is based on critical understanding of media content, adherence to ethical norms of media consumption and media creativity, and creation of a safe media educational environment, which involves purposeful and methodologically sound application of various media resources and media didactic approaches in teaching, educating, and developing primary education learners.

The study identifies a complex of theoretical-methodological and practical challenges in implementing media education components in primary education. The current state of media education elements integration in textbooks is characterized by fragmentation, episodic inclusion, and lack of a holistic methodological strategy, with insufficient systematic incorporation of media education tasks, which impedes comprehensive development of media competence in primary school students.

A comparative analysis of European educational systems' regulatory documents confirms the alignment of domestic educational trends with European media education strategies. However, several problematic aspects were identified, including: insufficient methodological support for implementing media education technologies, limited readiness of pedagogical staff to implement media education practices, and fragmentary inclusion of media pedagogical components in professional training programs for primary school teachers.

The research examines relevant methodological approaches – universal or basic (systemic, competency-based, activity-based, polysubject, culturological) and specific approaches for developing media pedagogical competence in future primary school teachers (axiological, holistic, integrative, intermedial, information-semiotic, environmental, resource-based). It also explores general didactic principles (consciousness and activity; visualization; systematicity and consistency; knowledge retention; accessibility; scientific approach) and specific principles for media pedagogical training of primary school teachers

(principles of critical interaction with media products, creativity, technological competence, aesthetics, ethics, problem-based material presentation, flexibility and variability, practical orientation, tolerance, and pedagogical partnership). Additionally, it examines forms and methods of teaching within both formal university educational programs and non-formal education settings, including educational, research, and collaborative learning methods. The study defines and characterizes the essential pedagogical conditions for developing media pedagogical competence in future primary school teachers.

The research models a scientific-methodological system for developing media pedagogical competence in future primary school teachers, which represents a holistic, managed interaction of subsystems (conceptual-methodological, content-based, technological, and results-evaluative). These subsystems maintain close interconnection and interdependence, forming a dynamic unity aimed at achieving the common goal of enhancing the level of media pedagogical competence in modern primary school teachers.

Keywords: media pedagogical competence, professional training, future primary school teachers, mediatization, media education, scientific-methodical system of forming media pedagogical competence in future primary school teachers, pedagogical conditions, educational and methodological support.